

Länsstyrelsen
i Jönköpings län

Meddelande nr 2021:25
Reviderad januari 2024

Minskad klimatpåverkan

Åtgärdsprogram 2021–2025 för Jönköpings län

Minskad klimatpåverkan

Åtgärdsprogram 2021–2025 för Jönköpings län

Meddelande nr 2021:25
Reviderad januari 2024

Meddelande	nummer 2021:25 Reviderad januari 2024
Referens	Annika Pers Gustafsson, Enheten för ekologisk hållbarhet, Samhällsavdelningen. Oktober, 2021
Kontaktperson	Annika Pers Gustafsson, Länsstyrelsen i Jönköpings län, 010-223 64 26, annika.pers.gustafsson@lansstyrelsen.se
Webbplats	www.lansstyrelsen.se/jonkoping
Fotografier	Länsstyrelsen i Jönköpings län
ISSN	1101-9425
ISRN	LSTY-F-M—21/25--SE

© Länsstyrelsen i Jönköpings län 2024

Förord

Åtgärder för att nå visionen om ett klimatsmart plusenergilän 2045

Klimatet är en av vår tids största utmaningar och vi står inför ett vägskäl- att agera för att minska utsläppen eller inte. Det vi väljer att göra idag kommer att ha stor påverkan på kommande generationer lång tid framöver. För att möta denna utmaning, jobbar vi i vårt län med visionen att tillsammans skapa ett klimatsmart plusenergilän senast 2045.

För att kunna jobba tillsammans, har vi sedan 2011 byggt upp Klimatrådet. Idag är alla länets kommuner, regionen, många myndigheter och ett stort antal företag, ideella organisationer samt högskolan engagerade i Klimatrådets arbete. Det är genom detta samverkansråd som satsar vi på en långsiktig, uthållig och bred samverkan i länet, för att åstadkomma en energiomställning och driva på arbetet med klimatanpassning. I visionen använder vi även ordet klimatsmart, som för oss innebär att vi i länet arbetar aktivt både med att minska våra utsläpp av växthusgaser och anpassa vårt samhälle till de klimatförändringar som redan sker.

Frågan om ett förändrat klimat är global, men lösningarna är lokala. Vi har kraft och möjlighet att påverka vad vi väljer att göra här i vårt län. Detta åtgärdsprogram visar vad vi konkret tänker genomföra, ta tag i och förändra de kommande åren för att uppnå vår gemensamma vision. Åtgärder i programmet, som är ett urval av ett stort antal förslag som tagits fram av rådets fokusgrupper, är avsedda för att fungera som verktyg. Åtgärdsförslagen är förankrade i rådet och har remitterats till respektive organisation i länet. En värdefull process som vi hoppas ska kunna bidra till att skapa en ännu större drivkraft och stimulera till en fortsatt klimatsmart utveckling för ökad attraktivitet och nya jobb i länet.

Intresset och engagemanget kring klimatfrågor i Jönköpings län är mycket stort. Det pågående, omfattande och framgångsrika klimat- och energiarbetet i länet har gett tydliga och konkreta resultat inom flera områden. Länets växthusgasutsläpp har mellan 1990 och 2017 minskat med 25 procent. Enligt gällande klimat- och energistrategi ska länets utsläpp senast 2030 ska vara minst 75 procent lägre jämfört med 1990. Vi producerar även mer förnyelsebar energi än någonsin. En fantastisk utveckling har alltså skett, nu gäller det att växla upp ytterligare och sikta framåt. Genom ytterligare ansträngningar och ett fortsatt målinriktat arbete kan vi klara denna utmaning!

Slutligen, ett stort tack för det gedigna arbetet som kommunerna, Region Jönköpings län och Klimatrådet, framför allt dess fokusgrupper och arbetsgrupper, har bidragit med.

Vi står i vägskälet, och med detta åtgärdsprogram svänger vi skarpt och bestämt i riktningen ”agera”. Nu jobbar vi tillsammans för att bli ett klimatsmart plusenergilän! Vi har en spännande och utmanande tid framför oss!

Helena Jonsson
Landshövding

Innehållsförteckning

Förord	4
Sammanfattning	7
Åtgärdssammanfattning	7
Inledning	10
Syfte, mål och avgränsningar.....	11
Framtagande och process	15
Läshänvisning	16
Åtgärder	17
Strategiska åtgärder	19
Områdesspecifika åtgärder	25
Projektåtgärder	58
Ordlista	66
Bilaga 1. Åtgärder listade efter aktör	67
Aneby kommun	67
Eksjö kommun	67
Gislaveds kommun.....	68
Gnosjö kommun.....	68
Habo kommun	69
Jönköpings kommun.....	69
Nässjö kommun	70
Sävsjö kommun.....	70
Tranås kommun.....	71
Vaggeryds kommun.....	71
Vetlanda kommun.....	72
Region Jönköpings län	73
Aneby Miljö och Vatten AB.....	74
Almi Företagspartner Jönköping AB	74
Bostads AB Vätterhem.....	74
Atteviks Bil AB	74
Castellum.....	75
Elmia AB	75
Friskis och svettis	75
Garo	75
HSB Göta	75
Hållbarhetsteamet	76
Jönköping University.....	76
Jönköping Energi AB.....	76
KnowIT (f.d. Cybercom).....	76
Lantbrukarnas Riksförbund.....	77
Länsförsäkringar	77
Länsstyrelsen	77

Mullsjö Energi och Miljö AB	78
Nässjö Affärsverk	78
OBOS Sverige AB	78
Skogsstyrelsen	79
Sweco	79
Södra	79
Trafikverket	79
Tranås Energi AB	80
Träcentrum	80

Sammanfattning

Åtgärdsprogrammet Minskad klimatpåverkan syftar till att förbättra klimat- och energiarbetet i Jönköpings län. Åtgärderna som presenteras har arbetats fram genom klimatrådets fokusgrupper och arbetsgrupper samt miljömålssamordnare i kommunerna och Region Jönköpings län. De har därefter behandlats av Klimatrådets beredningsgrupp samt inom Länsstyrelsens styrgrupp. Klimatrådet Jönköpings län har sedan ställt sig bakom åtgärdsprogrammet.

De globala målen för hållbar utveckling i Agenda 2030, Parisavtalet, EU:s och Sveriges energi- och klimatmål samt länets klimat- och energistrategi från 2019 ligger som en bas för åtgärdsprogrammet.

Åtgärdsprogrammet innehåller 21 åtgärder och 6 projektåtgärder, se tabell nedan.

Åtgärdssammanfattning

Nr	Åtgärdsnamn	Ansvarig aktör
Strategiska åtgärder		
1	Systematiskt arbete med klimat och energi	Gemensam åtgärd för alla deltagande aktörer
2	Hållbara investeringar	a) Länsstyrelsen, Vaggeryds och Gislaveds kommuner, Länsförsäkringar Jönköping. b) Kommunerna
3	Beräkning av länets totala utsläpp	Länsstyrelsen
Områdesspecifika åtgärder		
Transporter och resor		
4	Fossilfria resor i organisationen	Aneby Miljö och Vatten AB, Region Jönköpings län, Eksjö Kommun, Vaggeryds kommun, Habo kommun, Jönköping Energi AB, Nässjö kommun, Värnamo kommun (inkl. Värnamo energi, Finnvedbostäder), Jönköpings kommun, Vetlanda kommun, Sävsjö kommun, OBOS Sverige AB, Mullsjö Energi & Miljö AB, Tranås kommun, Gislaveds kommun, Länsstyrelsen, Sweco Elmia AB.
5	Fossilfri arbetspendling	Aneby Miljö och Vatten AB, Region Jönköpings län, Eksjö kommun, Vaggeryds kommun, Jönköping Energi, Nässjö kommun, Värnamo kommun, Jönköping kommun, Vetlanda kommun, Sävsjö kommun, Länsstyrelsen, Sweco, OBOS Sverige AB, Mullsjö energi & Miljö AB, Tranås kommun, Länsförsäkringar, Elmia AB.
6	Främja fossilfria resor och arbetspendling	Region Jönköpings län
Samhällsplanering		
7	Ökat samarbete i samhällsplaneringsprocessen	Region Jönköpings län *, Länsstyrelsen i Jönköpings län, kommunerna, Region Jönköpings län (Jönköpings länsstrafik), Trafikverket

8	Metodutveckling för samhällsplaneringen (borttagen)	
9	Trygga och sammanhängande vägar för cykel	Kommunerna, Region Jönköping län
Bebyggelse		
10	Minskad klimatpåverkan från byggnader	a) Region Jönköpings län (Energikonator Norra Småland)*, kommunerna, Träcentrum, Sweco, HSB Göta, Jönköpings kommun, Länsstyrelsen b) Borttagen c) Region Jönköpings län (Energikonator Norra Småland)*, Sweco, HSB Göta, Jönköpings kommun, Länsstyrelsen, Bostads AB Vätterhem AB, Vaggeryds kommun (bostadsbolaget VSBo), Nässjö kommun, Vämamo kommun (Finnvedsbostäder), Jönköpings kommun, Vetlanda kommun, Sävsjö kommun, Gislaveds kommun, Träcentrum, Castellum, OBOS Sverige.
11	Renovera resurs- och energieffektivt	Kommunerna: Eksjö, Habo, Nässjö, Värnamo (Finnvedsbostäder), Vetlanda (inklusive Witalabostäder och Vetlanda industri-lokaler), Gislaveds kommun, Region Jönköpings län, Bostads AB Vätterhem, Castellum.
Konsumtion och livsstil		
12	Upphandling och strategiska inköp	Aneby kommun, Eksjö kommun, Habo kommun, Gislaveds kommun, Jönköpings energi AB, Jönköpings kommun, Länsstyrelsen, Mullsjö Energi AB, Nässjö Affärsverk AB, Nässjö kommun, Region Jönköpings län, Sävsjö kommun, Tranås kommun, Vaggeryds kommun, Vetlanda kommun, Värnamo kommun.
13	Workshops om upphandling	Länsstyrelsen, Region Jönköpings län
14	Kampanj om konsumtion	Klimatrådet som samverkansplattform
Förnybar energi		
15	Öka produktionen av el, värme och kyla från förnybara energikällor	Aneby kommun, Eksjö kommun, Gislaveds kommun, Gnosjö kommun, Habo kommun, Jönköpings kommun, Nässjö kommun, Tranås energi, Sävsjö kommun, Vaggeryds kommun, Vetlanda kommun, Värnamo kommun (inklusive Finnvedsbostäder), Aneby Miljö och Vatten AB, Elmia AB, Jönköping Energi AB, Länsstyrelsen, Mullsjö Energi & Miljö AB, Nässjö Affärsverk AB, Region Jönköpings län
16	Främja produktionen av förnybar energi	Region Jönköpings län (Energikonator Norra Småland)*, kommunerna: Eksjö, Nässjö, Värnamo, Jönköping, Vetlanda, Tranås samt Nässjö Affärsverk AB, Jönköping Energi AB, Mullsjö Energi & Miljö AB.
Gröna näringar och natur		
17	Ökad kunskap om skogsbrukets klimatpåverkan och anpassning till ett förändrat klimat	a) Skogsstyrelsen*, Södra och Lantbrukarnas Riksförbund

		<ul style="list-style-type: none"> b) Länsstyrelsen*, Skogsstyrelsen och Södra c) Länsstyrelsen*, Södra och Lantbrukarnas Riksförbund
18	Ökad kunskap om jordbrukets klimatpåverkan och energi-effektiviseringsmöjligheter	<ul style="list-style-type: none"> a) Lantbrukarnas Riksförbund *, Länsstyrelsen, Region Jönköpings län (Energikontoret Norra Småland) samt kommunerna b) Lantbrukarnas Riksförbund *, Länsstyrelsen och Region Jönköpings län c) Region Jönköpings län, Länsstyrelsen, Lantbrukarnas Riksförbund
Näringsliv och affärsutveckling		
19	Utvecklad tillsyn för resurseffektiva företag	<ul style="list-style-type: none"> a) Länsstyrelsen*, kommunerna: Aneby, Eksjö, Gislaved, Nässjö, Jönköping, Tranås, Vetlanda, Värnamo. b) Länsstyrelsen*, kommunerna: Aneby, Eksjö, Gislaved, Nässjö, Jönköping, Tranås, Vetlanda, Värnamo. c) Länsstyrelsen
20	Workshops för cirkulär ekonomi	Hållbarhetsteamet, kommunerna
21	Affärsutveckling inom hållbarhet för länets företag	Almi företagspartner
Projektåtgärder		
I	Kartläggning av varu- och energiflöden samt restflöden	
II	Minska vattenkonsumtionen	
III	Samordning av kommunernas energiplaner	
IV	Tillvarata restprodukter och restflöden inom industrin	
V	Lagring och smart styrning av el	
VI	Bättre kännedom om kapaciteten i länets elnät	

Inledning

Klimatet är en av vår tids största utmaningar. Det vi gör idag har stor påverkan på framtiden och kommande generationer. I Jönköpings län måste vi alla bidra till att minska våra utsläpp av växthusgaser och anpassa oss efter de klimatförändringar som sker. Det här åtgärdsprogrammet syftar till att minska vår klimatpåverkan i Jönköpings län.

Vi i Jönköpings län har sedan länge haft ett ambitiöst och aktivt klimat- och energiarbete. Redan år 2011 bildades klimatrådet där vi enades om visionen ”Plusenergilän” - att ta klimatfrågan på allvar och sikta mot att leverera ett överskott av förnybar energi. Jönköpings län skulle till år 2050 bli ett energiproducerande län med kraftig energieffektivisering i alla sektorer och leverera ett överskott av förnybar energi samtidigt som vi reducerar våra utsläpp av växthusgaser.

År 2019 fastställdes den uppdaterade klimat- och energistrategin¹ för länet och visionen förtydligades till *Klimatsmart plusenergilän* – för att synliggöra vikten av de tre benen:

- utsläppsminskningar,
- öka andelen förnybar energi samtidigt som vi använder den mer effektivt och
- anpassning till ett förändrat klimat.

Tre övergripande mål sattes för att synliggöra vad aktörer i länet behöver fokusera på i arbetet framöver.

Övergripande mål i klimat- och energistrategin

Senast 2045 är de totala utsläppen av växthusgaser² från Jönköpings län lägre än 1 ton per invånare och år. Senast 2045 producerar Jönköpings län mer energi än vi använder. Energin vi producerar är förnybar³ och mängden är minst 10 000 GWh/år.

Klimatförändringarna möts aktivt i Jönköpings län genom att skapa ett samhälle som minskar sårbarheter och tillvaratar möjligheter, för ett varmare, torrare och blötare län⁴.

Internationellt och nationellt har det hänt mycket inom området och den uppdaterade klimat- och energistrategin tar således även hänsyn till Agenda 2030, ambitionerna i Parisavtalet samt Sveriges klimat- och energimål.

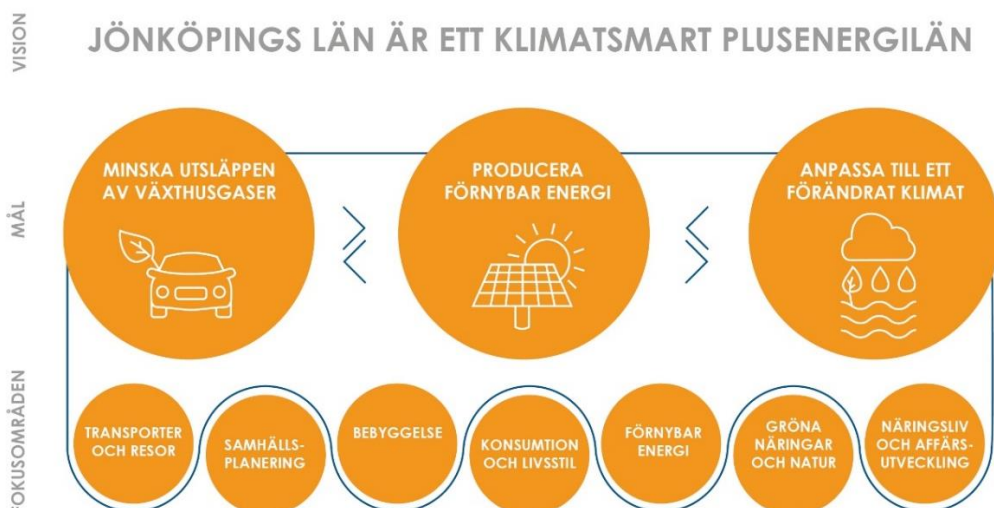
Åtgärdsprogrammet Minskad klimatpåverkan är framtaget för att ge aktörerna i länet kraftfulla, gemensamma och effektfulla åtgärder för att komma vidare i klimat- och energiarbetet.

¹ [Klimat- och energistrategi för Jönköpings län, Meddelande nr 2019:18](#)

² Med totala växthusgasutsläpp räknas här utsläppen som sker inom länet från vår konsumtion samt våra utsläpp från vår konsumtion och resor i andra län och länder.

³ Med förnybar energi räknas vindenergi, solenergi, aeotermisk energi (inklusive luftvärme), hydrotermisk energi (vattenvärme) och havsenergi, vattenkraft, biomassa, deponigas, gas från avloppsreningsverk samt biogas.

⁴ Se figur A11-A12 under Anpassning till ett förändrat klimat i Bilaga 1.

Figur 1 Vision, mål och fokusområden för klimat- och energiarbetet i Jönköpings län.

Det är den nya klimat- och energistrategins vision, mål och fokusområden som är utgångspunkten för detta åtgärdsprogram med inriktning på minskning av klimatpåverkande utsläpp och ökad andel förnybar energi.

Detta åtgärdsprogram ersätter ett tidigare åtgärdsprogram som gällde mellan åren 2015 och 2019. Programmet reviderades under en kontrollstation 2017. Det programmet innehöll 27 åtgärder. 77 procent av åtgärderna var vid programperiodens slut helt genomförda och 14 procent var genomförda till mer än hälften. Resultat och erfarenheter från det tidigare programmet ligger till grund för framtagandet av detta åtgärdsprogram.

Åtgärderna i programmet är inte bindande utan bygger på överenskommelser mellan olika aktörer.

Åtgärdsprogrammet bidrar till klimatomställningen, men det krävs fler insatser än de som föreslås i programmet, för att vi ska kunna uppnå visionen. Förhoppningen är att programmet kan utgöra en grund som vi kan bygga vidare på. Möjligheterna att nå länets vision och mål är även beroende av nationella beslut och stymedel.

Syfte, mål och avgränsningar

Åtgärdsprogrammets syfte är att främja klimat- och energiarbetet inom länets verksamheter och därmed även bidra till de klimat- och energipolitiska målen i samhället i stort. Åtgärdsprogrammet lyfter fram prioriterade åtgärder som är viktiga för att minimera länets klimatutsläpp, öka den förnybara energin och därmed bidra till länets klimat- och energistrategi.

Länsstyrelsens uppdrag

Länsstyrelsens övergripande uppdrag är att verka för ett långsiktigt hållbart samhälle och att nationella mål får genomslag i samhället. Inom energi- och klimatområdet är uppdraget att samordna och leda det regionala arbetet och i miljömålsarbetet i bred samverkan utveckla och genomföra regionala åtgärdsprogram som har sin utgångspunkt i länets klimat- och energistrategi.

Avgränsningar och kopplingar till andra styrande dokument

Detta åtgärdsprogram syftar till att minska länets klimatpåverkan. Åtgärderna är en del i det arbete som sker inom länet och pekar ut områden för att öka förutsättningarna för att nå klimat- och energimålen. Många av åtgärderna behöver genomföras i samverkan. Åtgärdsprogrammet innehåller dock inte allt som krävs för att vi ska nå våra klimat- och energimål, regionalt eller globalt. Det finns fler exempel på viktiga insatser som genomförs i länet. Detta åtgärdsprogram beskriver på inget sätt allt som genomförs i länet, bland annat genomförs flera projekt och en del av dessa insatser med koppling till klimatmålen beskrivs nedan.

Målsättningen med programmet är att det ska innehålla kraftfulla åtgärder som flera aktörer tar ansvar för att genomföra. Nulägesbeskrivning för minskad klimatpåverkan ingår i länets klimat- och energistrategi (2019), och här ges därför enbart en kort introduktion till varje avsnitt.

Ett exempel på åtgärdsområde där det redan pågår ett aktivt och starkt arbete är att minska matsvinnet och öka andelen vegetarisk mat i offentlig verksamhet

Ett annat område där det redan pågår mycket är de länsgemensamma transportprojekten. Några exempel är FASTR - Snabbare omställning till fossilfria transporter i Jönköpings län - och projektet ATTRACT - Innovativ arbetspendling för attraktiva arbetsgivare i Jönköpings län – ATTRACT, som startar 2021.

MILJÖKVALITETSMÅL

Begränsad klimatpåverkan är ett av 16 nationella miljö kvalitetsmål⁵, som är beslutade av Sveriges riksdag. 14 av miljö kvalitetsmålen gäller för Jönköpings län (eftersom länet inte har några fjäll- och havsmiljöer). För miljö målet Begränsad klimatpåverkan är Jönköpings läns klimat- och energistrategi en regionalisering av miljö målet. För övriga miljö mål gäller de nationella även för Jönköpings län.

Åtgärdsprogrammet Minskad klimatpåverkan är ett av fem åtgärdsprogram i länet. Övriga åtgärdsprogram är:

- Hälsans miljö mål
- Vattnets miljö mål
- Grön handlingsplans åtgärdsprogram
- Anpassning till ett förändrat klimat

Det finns flera överlappningar mellan de olika åtgärdsprogrammen. Närmast koppling finns det till åtgärdsprogrammet för Hälsans miljö mål som bland annat innehåller åtgärder om samhällsplanering.

Andra miljö kvalitetsmål som gynnas av flera åtgärder i detta åtgärdsprogram är bland annat målen Frisk luft, Bara naturlig försurning och God bebyggd miljö.

Begränsad klimatpåverkan

⁵ Sverigesmiljomal.se

”Halten av växthusgaser i atmosfären ska i enlighet med FN:s ramkonvention för klimatförändringar stabiliseras på en nivå som innebär att människans påverkan på klimatsystemet inte blir farlig. Målet ska uppnås på ett sådant sätt och i en sådan takt att den biologiska mångfalden bevaras, livsmedelsproduktionen säkerställs och andra mål för hållbar utveckling inte äventyras. Sverige har tillsammans med andra länder ett ansvar för att det globala målet kan uppnås.”

KLIMATANPASSNING

Att minska samhällets utsläpp av växthusgaser har länge varit en aktuell fråga, som under de senaste åren på allvar fått sällskap av frågan hur vi anpassar oss till de klimatförändringar vi inte kan motverka. Klimatpåverkan och klimatanpassning har blivit två sidor av samma mynt. Klimatanpassning handlar om att minska effekterna av den klimatförändring vi inte kan motverka, det vill säga att lindra de skador som kan uppkomma på grund av ett förändrat klimat. Att hindra att skadorna uppkommer genom att minska samhällets klimatpåverkan är dock det övergripande målet!

I åtgärdsprogrammet för Anpassning till ett förändrat klimat återfinns åtgärder för att motverka risken för de (samhälls)skador som kan uppkomma på grund av den klimatförändring vi inte kan förhindra. Därför återfinns inte några rena åtgärder för klimatanpassning i detta åtgärdsprogram. Inom fokusområdet Gröna näringar återfinns åtgärder som rör anpassning till ett förändrat klimat men där huvudsyftet är att minska klimatpåverkan varpå dessa åtgärder återfinns i detta åtgärdsprogram. Åtgärdsprogrammet Anpassning till ett förändrat klimat har tagits fram parallellt med detta åtgärdsprogram och gäller under samma tidsperiod.

AGENDA 2030

Världens länder har enats kring en global, gemensam agenda för hållbar utveckling, Agenda 2030⁶. Agendan innehåller 17 globala mål för hållbar utveckling som inkluderar miljömässiga, sociala och ekonomiska perspektiv. Klimatfrågan är synlig i flera av målen.

För att Agenda 2030 ska bli verklighet behöver alla världens länder bidra. Sverige vill vara en föregångare för hållbar utveckling och för att det ska ske behöver samtliga delar av samhället bidra till och inkluderas i arbetet. Problemen är i många fall globala, men lösningarna är ofta lokala och aktörer i länet har en betydelsefull roll i att bidra till Sveriges arbete med Agenda 2030 och hållbar utveckling.

Tydligast koppling till åtgärdsprogrammet är mål 13 Bekämpa klimatförändringarna. Men fler andra mål kopplar också tydligt till åtgärdsprogrammet. Illustrationen visar på andra mål som kopplar till detta åtgärdsprogram. Under varje åtgärd beskrivs kopplingar till Agenda 2030-målen utöver mål 13 som kopplar till alla åtgärderna i programmet.

⁶ Agenda 2030-delegationen. [<https://agenda2030delegationen.se/>]

Figur 2 Illustration över de globala målen för hållbar utveckling som främst kopplar till åtgärdsprogrammet.

REGIONAL UTVECKLINGSSTRATEGI 2020–2035 (RUS)

Den regionala utvecklingsstrategin, RUS, är en vägvisare för Jönköpings läns samlade utvecklings- och tillväxtarbete. Strategin pekar ut vad som krävs för att Jönköpings län ska bli Sveriges mest hållbara, attraktiva och tillgängliga region till år 2035.

För att nå visionen är den regionala utvecklingsstrategin uppdelad i sex strategiområden:

1. En hållbar region
2. En attraktiv region
3. En tillgänglig region
4. En smart region
5. En kompetent region
6. En global region

Varje strategiområde består av delstrategier. För att ge den regionala utvecklingsstrategin kraft och för att bidra till att länet fokuserar sitt arbete på att genomföra strategin kopplas handlingsplaner och riktade projektutlysningar till delstrategierna.

Åtgärdsprogrammet kompletterar den regionala utvecklingsstrategin och tillhörande handlingsplaner. Flera åtgärder inom åtgärdsprogrammet bidrar till genomförandet av den regionala utvecklingsstrategin. Några exempel är åtgärd 2 Hållbara investeringar, åtgärd 13. Workshops om upphandling, åtgärd 14. Kampanj om konsumtion samt projektåtgärden II Minska vattenkonsumtionen.

REGIONAL LIVSMEDELSSTRATEGI FÖR JÖNKÖPINGS LÄN 2030

Länsstyrelsen i Jönköpings län, Region Jönköpings län och Lantbrukarnas Riksförbund (Lantbrukarnas Riksförbund) har tillsammans med Hushållningssällskapet, Elmia, Jönköping University, Smålands Turism och Jönköpings kommun tagit fram en regional livsmedelsstrategi.

Strategin har fem fokusområden:

- Produktion
- Innovation
- Göra affärer
- Attityder
- Självförsörjningsgrad

Åtgärdsprogrammet kompletterar livsmedelsstrategin och flera åtgärder inom åtgärdsprogrammet bidrar även till livsmedelsstrategins mål. Det gäller till exempel åtgärd 18 Jordbruket är energieffektivt, har låg klimatpåverkan och är anpassat efter ett förändrat klimat, men det finns även kopplingar till åtgärderna inom konsumtion och livsstil, nr 11–14.

SMÅLANDS SKOGAR FÅR VÄRDEN ATT VÄXA

Länsstyrelsen i Jönköpings län, Region Jönköpings län, Lantbrukarnas riksförbund Jönköping, Lantbrukarnas riksförbund Sydost, Jönköping University, Linnéuniversitet, Länsstyrelsen i Kalmar, Länsstyrelsen i Kronobergs län, Regionförbundet i Kalmar län, Region Kronoberg, Skogsstyrelsen, Sveaskog och Södra har tillsammans tagit fram en skogsstrategi för Småland.

Den ska ses som ett styrande dokument för arbetet med skogsfrågor i hela Smålandsregionen. Det finns kopplingar till åtgärdsprogrammet främst inom åtgärd 17. Skogen är energieffektiv, har låg klimatpåverkan och är anpassat efter ett förändrat klimat.

Framtagande och process

Framtagande av åtgärdsprogrammet Minskad klimatpåverkan började under hösten 2019 med en behovsanalys baserat på indikatorer i klimat- och energistrategin. Analysen identifierade de mest relevanta områdena för att ge kraftfulla åtgärder. Behov och utmaningar har även identifierats och diskuterats utifrån det föregående åtgärdsprogrammet Minskad klimatpåverkan 2015–2019 i dialog med kommuner och andra berörda aktörer under våren 2020.

Under år 2019 genomfördes en översyn över hur miljömålets åtgärdsprogram tas fram och hur de ser ut. Alla berörda aktörer inbjöds att delta i detta arbete. Arbetet mynnade ut i en målsättning för hur ett åtgärdsprogram ska se ut och vad det ska innehålla.

- Kräver flera aktörers **gemensamma** kunskap och **samverkan**
- Får mer effekt av att genomföras av flera aktörer **samtidigt**
- Sker inom **eftersatta områden**

Få och kraftfulla åtgärder

Flexibilitet: mer fokus på effekt/mål

Både basåtgärder och spetsåtgärder

Figur 3 Definition av en åtgärd

För att få fram så kraftfulla och effektiva åtgärder som möjligt är det viktigt med en tät dialog och samverkan med aktörer inom länet. Framtagande av det nya åtgärdsprogrammet startade med workshop för länets kommuner och Region Jönköpings län under våren 2020. Därefter har arbetet fortsatt med workshop inom Klimatrådets fokusgrupper och arbetsgrupper. Åtgärdsidéer har succesivt arbetats fram genom dessa kanaler under framtagandet. Åtgärdsförslagen har behandlats av klimatrådets beredningsgrupp samt inom Länsstyrelsens styrgrupp för att därefter lyftas upp för ställningstagande i Klimatrådet.

FÖRÄNDRING AV ÅTAGANDE OCH UPPDATERING AV PROGRAMMET

Länsstyrelsen planerar att göra en halvtidsavstämning när halva programperioden är genomförd. Halvtidsavstämningen ska ge svar på vilka åtgärder som kan kräva fler insatser och varför.

Berörda aktörer informeras om översynen och det finns möjligheter att komma med synpunkter och önskemål på förändringar i åtgärdsformuleringarna. Länsstyrelsen tar fram förslag på hur åtgärderna kan ändras, under det arbetet tas kontakt med berörda aktörer för diskussion.

När förslaget är klart skickas det till berörda aktörer för att ge dem möjlighet att bestämma om de vill ändra sina åtaganden utifrån ändringarna. Då ges även chansen att åta sig fler åtgärder eller avsäga sig åtgärder.

Läshänvisning

Allt bakgrundsmaterial som ligger till grund för detta åtgärdsprogram kan du läsa i Jönköpings läns *klimat- och energistrategi* (Meddelande nummer 2019:18), samt i Uppföljning av åtgärdsprogrammen för miljö och klimat (Meddelande nummer 2020:17).

Åtgärderna i detta åtgärdsprogram beskrivs i kapitlet Åtgärder. Åtgärderna är indelade i tre block: Strategiska åtgärder, Områdesspecifika åtgärder och Projektåtgärder. De områdesspecifika åtgärderna är indelade efter klimat- och energistrategins sju fokusområden. Åtgärderna listas även för respektive aktör i Bilaga 1. Åtgärder listade efter aktör.

I kapitlet Åtgärder beskrivs alla åtgärder utifrån att de ska kunna läsas var och en för sig, därför kan upprepningar förekomma mellan åtgärderna.

Alla åtgärder bidrar till Sveriges energi- och klimatmål, inklusive miljö kvalitetsmålet Begränsad klimatpåverkan. De flesta åtgärder bidrar även till att uppnå flera andra mål, tex andra miljö kvalitetsmål eller hållbarhetsmål. Dessa anges under varje åtgärd.

Åtgärder

Åtgärderna i föreliggande åtgärdsprogram är indelade i tre block:

- Strategiska åtgärder
- Områdesspecifika åtgärder och
- Projektåtgärder

Det finns tre strategiska åtgärder och gemensamt för dessa åtgärder är att de är strategiska och inte är kopplade till ett specifikt fokusområde så som de områdesspecifika åtgärderna är. Den första åtgärden genomförs av alla deltagande aktörer. För de områdesspecifika åtgärderna väljer aktörerna själv vilka åtgärder de avser att genomföra. Projektåtgärderna är åtgärder som framkommit i framtagandeprocessen som potentiella åtgärder men där de är så stora att de behöver extern finansiering. Det finns sex projektåtgärder inom olika fokusområden. Dessa åtgärder kommer inte att följas upp förrän vid slutuppföljningen.

Åtgärderna skall utföras inom programperioden 1 oktober 2021–31 december 2025.

ANSVARIG AKTÖR

Under varje åtgärd nämns den ansvariga aktören. För kommunerna eller Region Jönköpings län adresseras oftast hela koncernen inklusive bolag, men det förekommer också fall där specifik del i organisationen pekas ut. Aktörer med * är huvudansvarig aktör eller sammankallande för åtgärden. En komplett lista över vilka som ansvarar för respektive åtgärd återfinns i den slutliga versionen av programmet i Bilaga 1. Åtgärder listade efter aktör.

KOSTNAD OCH FINANSIERING

För varje åtgärd anges förslag på finansieringsmöjligheter samt uppskattad kostnad för genomförande av åtgärden. Inför remissversionen har kommunerna tillfrågats om finansiering och uppskattade kostnader, samlad bedömning utifrån dessa uppskattningar återfinns under varje åtgärd.

Sammanställning av aktuella stödmöjligheter

För att underlätta för deltagande aktörer i åtgärdsprogrammet har en sammanställning av aktuella stödmöjligheter tagits fram. Sammanställningen ger övergripande information om de mest aktuella stödstrukturerna vid programmets publicering och är inte heltäckande. Den utgår inte heller från en samhällsekonomisk analys. I denna sammanställning ingår endast de stödstrukturer som har en tydlig koppling till minskad klimatpåverkan. Det kan finnas andra stödstrukturer som indirekt har positiva klimat- och energieffekter.

Investeringsstöd och bidrag

Här listas de huvudsakliga stödstrukturer som finns vid åtgärdsprogrammets publicering och som bidrar till ökade möjligheter att genomföra åtgärderna. Listan utgår ifrån vilka stödstrukturer som finns våren 2021 och kan förändras givet nya prioriteringar från ansvariga stödgivare. De listade bidragen och investeringsstöden varierar både i omfattning av medel och hur omfattande ansökningsprocessen är.

- Sammanställning av stöd och bidragsmöjligheter till åtgärder och insatser för att nå miljömålen 2023, finns på [Var finns pengarna? \(lansstyrelsen.se\)](https://lansstyrelsen.se).
- **Klimatklivet**
Fokus på utsläppsminskningar av växthusgaser, i huvudsak stöd till investeringar i exempelvis infrastruktur och energilösningar som bidrar till att minska användandet av fossila bränslen. Sökbart för alla typer av organisationer.
- **Europeiska regionala utvecklingsfonden (ERUF)**
I EU:s programperiod 2021–2027 är ett fokus på cirkulär ekonomi. Avser i huvudsak insatser i form av utvecklingsprojekt som genomförs regionalt och lokalt i samverkan mellan offentlig sektor och näringsliv.
- **Ladda bilen-stödet**
Investeringsstöd för privat laddinfrastruktur för organisationer, bidrar till etablering av elbilsaddare för organisationens egen användning. Sökbart för alla typer av organisationer.
-
- **Industriklivet**
Fokus på att minska utsläpp av växthusgaser i industriprocesser, omfattar både forskning, studier samt rena investeringar i teknik.
- **Regional transportplan för Jönköpings län 2018–2029**

Opartisk, kostnadsfri rådgivning och expertstöd

Här listas de aktörer som du kan vända dig till för att få övergripande stöd och råd.

- Kommunal energi- och klimatrådgivning
- Länsstyrelsen

Regionala nätverk och initiativ

Här listas de huvudsakliga regionala nätverk och initiativ som finns vid åtgärdsprogrammets publicering.

- Klimatrådets fokusgrupper och arbetsgrupper
- Energikontor Norra Smålands profilområden hållbart resande och transporter och energieffektiva företag

UPPFÖLJNING

Åtgärderna i åtgärdsprogrammet följs varje år upp av Länsstyrelsen och varje aktör anger hur långt man kommit. Detta hänger ihop med **bedömningskriterierna** som är angivna under respektive åtgärd och är det som följs upp varje år i Åtgärdswebben. Åtgärdswebben är det webbaserade verktyg som kan användas för alla miljömålsåtgärdsprogrammen.

Genomförandegraden av åtgärderna bedöms enligt följande skala:

G: Åtgärden är genomförd helt eller i huvudsak, eller har införts i löpande verksamhet

H: Åtgärden är genomförd till mer än hälften

P: Åtgärden är påbörjad men ännu inte gjord till mer än hälften

E: Åtgärden är ej påbörjad

Resultat från uppföljningen sammanställs och publiceras årligen på Länsstyrelsens och klimatrådets webbplatser. Resultatet kan också följas upp i det rapporteringsverktyg som nämns ovan, Åtgärdswebben. I Åtgärdswebben kan varje aktör själv göra utdrag för att sammanställa sina egna men även länets resultat i det format som passar varje aktör.

Mål och indikatorer

Åtgärderna är också starkt kopplade till de mål och indikatorer som sattes i klimat- och energistrategin. Dessa kommer att följas upp enligt klimat- och energistrategin, se alla mål och indikatorer i klimat- och energistrategin. Uppföljning och indikatorer för åtgärdsprogrammet kommer att finnas på klimatrådet.se.

Bidrar även till andra miljökvalitetsmål och globala mål för hållbar utveckling

För varje åtgärd listas de miljömål som är kopplade till respektive åtgärd. Här skrivs därför inte miljömålet Minskas klimatpåverkan ut, då alla åtgärder kopplar till detta mål.

Här beskrivs också vilka globala mål för hållbar utveckling i Agenda 2030 som är kopplade till åtgärden.

Strategiska åtgärder

Block 1 innehåller tre strategiska åtgärder. Åtgärd 1 har ett mer övergripande ledningsfokus och är en gemensam åtgärd som gäller för alla aktörer i programmet.

Åtgärd 2 är en valbar strategisk åtgärd och åtgärd 3 är en strategisk åtgärd för Länsstyrelsen.

1. SYSTEMATISKT ARBETE MED KLIMAT OCH ENERGI

Syfte och mål

Syftet är att få företag och organisationer i länet att systematiskt jobba med att minska sina växthusgasutsläpp, främja den förnybara energiproduktionen och använda energin på ett effektivare sätt. Målet är att vi ska minska våra totala utsläpp⁷ till 4 ton per invånare år till 2030 och 1 ton per invånare till år 2045. Vi ska även använda energin på ett effektivare sätt och producera mer förnybar⁸ energi, för att vi ska nå våra regionala, nationella och globala mål.

⁷ Med totala utsläpp menas här både utsläpp som sker inom länet och Sverige men de utsläpp som uppstår utanför Sverige (genom tex konsumtion från andra länder)

⁸ Med förnybar energi räknas vindenergi, solenergi, aerotermisk energi (inklusive luftvärme), hydrotermisk energi (vattenvärme) och havsenergi, vattenkraft, biomassa, deponigas, gas från avloppsreningsverk samt biogas.

Bakgrund

I Jönköpings län måste vi alla bidra till att minska våra utsläpp av växthusgaser, främja den förnybara energiproduktionen och effektivisera energianvändningen. För att nå målet om 1 ton per invånare till 2045 behöver vi minska våra totala utsläpp (inklusive konsumtions baserade utsläpp) med drygt 7 % årligen jämfört med 2018. För att nå länets mål på minskade territoriella⁹ växthusgasutsläpp med 75 % jämfört med 1990 behöver vi årligen minska våra territoriella växthusgasutsläpp på 8 % per år.

Ett viktigt led i att minska våra utsläpp och effektivisera vår energianvändning är att vi alla jobbar systematiskt med klimat- och energifrågan. Att ta hjälp av andra organisationer som är i samma sits eller har kommit längre, för att själv få draghjälp, kan vara en framgångsfaktor. Att dessutom ta ett ansvar för att aktivt sprida och kommunicera det organisationen gör inom sakområdet lyfter arbetet.

Ett av målen med åtgärden är att vi ska minska våra totala utsläpp inom länet. Det är lika viktigt att alla organisationer jobbar med de utsläpp vi genererar genom inköp och avfall som det är att jobba med sina egna utsläpp som uppstår inom organisationen. Minskade avfallsflöden, främjande av återanvändning och återvinning är därför också viktiga frågor som bör inkluderas i ett klimatarbete.

Så länge vi inte uppnår full cirkularitet för produkter och avfall behövs energiåtervinning i form av avfallsförbränning, för att undvika utsläpp från deponering. Avfallsförbränning är fördelaktigt i ett systemperspektiv då både fjärrvärme och el tillverkas samtidigt för bästa verkningsgrad vilka ersätter annan typ av uppvärmning och elproduktion. Oftast ersätter fjärrvärmens någon annan typ av uppvärmning med elförbrukning och elen behöver vi istället använda där den gör bäst nytta.

Fjärrvärmens från förnybar och återvunnen energi inklusive avfall bör premieras där det är möjligt för uppvärmning. Ett syfte med åtgärden är också att effektivisera och använda energin så resurseffektivt som möjligt

Åtgärden omfattar även att samverka med andra aktörer och sprida de goda exempel som aktörer gör inom arbetsområdet.

Rekommenderad metod

En metod för att jobba strukturerat och systematiskt med frågorna är att ta det stegvis:

- **analysera** och
- **identifiera** verksamhetens klimat- och energiarbete,
- ta fram mål och handlingsplaner
- **prioritera** utifrån ett kostnads-nytta-perspektiv,
- **genomföra** åtgärder i syfte att minska utsläpp av växthusgaser samt
- följa upp.

Alla länets kommuner och övriga av klimatrådets medlemmar följer idag upp sina koldioxidutsläpp med hjälp av eget beräkningsverktyg eller det som är framtaget gemensamt i rådet. Den rekommenderade metoden är att använda klimatrådets framtagna beräkningsverktyg som minimivå, men i de fall aktören själv har en annan metod är det likvärdigt-

⁹ Med territoriella utsläpp menas de utsläpp som sker inom länets geografiska område

Använder aktörerna sig av Greenhouse Gas Protocol (GHGP)¹⁰ redovisa miniminivån av scope 1 och 2.

Det är viktigt att ha med i beaktan vilka åtgärder som går att genomföra. Exempelvis är fjärrvärme från avfall ett energislag som missgynnas vid beräkning av den egna organisationens utsläpp. Med fördel kan man istället även ta med i sina beräkningar av vad organisationen konsumerar och vilka avfall som uppstår, vilket ger en mer rättvis bild. För GHGP innebär det att i största möjliga mån även ta med scope 3.

Genomförande

- a) **Beräkning** och kartläggning av verksamhetens energianvändning och koldioxidutsläpp genom eget beräkningsverktyg eller det av klimatrådet framtagna beräkningsverktyget.
- b) Uppföljning årligen av följande tre punkter:
  - o Utsläpp
  - o Energianvändning
  - o Andelen förnybar energi (köpt energi resp. producerad eller andelsägd anläggning)
- c) **Analysera** och **identifiera** verksamhetens klimat- och energiarbete, inklusive ta fram mål för verksamheten.
- d) Arbetet framåt dokumenteras i en handlingsplan eller annat styrande dokument som organisationen använder. Åtgärder från handlingsplanen **prioriteras**.
- e) Åtgärder **genomförs**.
- f) Sprida och samverka kring sina erfarenheter till exempel genom deltagande i klimatrådets organisation och arbetsgrupper.

Ansvarig aktör

Åtgärden är en gemensam åtgärd som gäller alla deltagande aktörer.

Aneby kommun, Eksjö kommun, Gislaveds kommun, Gnosjö kommun, Habo kommun, Jönköpings kommun, Nässjö kommun, Sävsjö kommun, Tranås kommun, Vaggeryds kommun, Vetlanda kommun, Värnamo kommun, Region Jönköping län, Länsstyrelsen i Jönköpings län, Aneby Miljö & Vatten AB, Almi, Atteviks bil AB, Castellum, , Elmia AB, Friskis och Svettis, GARO, HSB Göta, Hållbarhetsteamet, Jönköping University, Jönköping Energi AB, KnowIt Lantbrukarnas Riksförbund, Länsförsäkringar, Mullsjö Energi & Miljö AB, Nässjö Affärsverk, Obos, Skogsstyrelsen, Sweco, Södra, Trafikverket, Tranås Energi AB, Träcentrum, Bostads AB Vätterhem.

Effekt och uppföljning

G: Organisationen har genomfört **steg a-f** under programperioden (eller motsvarande steg i annat system).

H: Organisationen har genomfört **steg a-d** under programperioden (eller motsvarande steg i annat system).

P: Organisationen har genomfört **steg a-b** under programperioden (eller motsvarande steg i annat system).

Bidrar även till andra miljökvalitets- och globala mål för hållbar utveckling

Åtgärden bidrar till globala mål för hållbar utveckling i Agenda 2030, framför allt mål 7 Förnybar energi för alla, 11 Hållbara städer och samhällen och 13 Bekämpa

¹⁰ GHG-Protokollet är en global standard för mätning, hantering och rapportering av växthusgasutsläpp.

klimatförändringarna. Aktuella miljö kvalitetsmål är Begränsad klimatpåverkan, Frisk luft och God bebyggd miljö.

Kostnad och finansiering

Finansiering i ordinarie budget.

Från några kommuner har vi fått in kostnadsbedömningar, här ser vi att det främst är kostnader i arbetstid. Förddjudad bedömning behöver göras inom respektive organisation.

2. HÅLLBARA INVESTERINGAR

Syfte och mål

Skapa förutsättningar för att fler investerar hållbart i Jönköpings län.

Bakgrund

Hållbara investeringar syftar till att driva positiva sociala och miljömässiga konsekvenser tillsammans med finansiella resultat, så att investerare kan göra mer med sina pengar. Enligt EU-taxonomi finns tre kategorier av kriterier som ska efterlevas för att en ekonomisk aktivitet ska klassificeras som hållbar:

1. **Väsentligt bidra** till ett eller flera av EU-taxonomins miljömål
2. **Inte orsaka betydande skada** på övriga miljömål.
3. **Minimiskyddsåtgärder** avseende social hållbarhet.

Arbetet bör ske med två spår:

1. Dialog med den kommunala ekonomichefsgruppen om:
  - o Gemensamt nuläge om hur andelen ”gröna investeringar” ser ut per kommun i länet och samlat för Jönköpings län jämfört med andra län. I dialogen identifieras också en gemensam plan framåt, bland annat om hur kunskapen om gröna och hållbara investeringar kan öka.
2. Förstärka kunskapsläget generellt hos länets aktörer, privata och offentliga. Det kan handla om att synliggöra fördelar och lyfta fram aktörer som är i framkant inom området. I detta ingår även spridning av kunskap om hur man beräknar klimatpåverkan till följd av investeringar och kapitalplaceringar.

Genomförande

- a) Under åtgärdsperioden fortsätter Vaggeryds och Gislaveds kommuner att stärka arbetet i ekonomichefsgruppen. Länsstyrelsen och Länsförsäkringar fortsätter kunskapshöja kommuner och övriga aktörer i länet, enligt del 2 i avsnittet ovan.
- b) Samtliga kommuner fortsätter att delta i arbetet genom den kommunala ekonomichefsgruppen och därigenom öka sina kunskaper om ”gröna investeringar”.

Ansvariga aktörer

- a) Länsstyrelsen, Vaggeryds och Gislaveds kommuner, Länsförsäkringar Jönköping.
- b) Kommunerna: Aneby, Eksjö, Gislaved, Habo, Jönköping, Nässjö, Sävsjö, Tranås, Vaggeryd, Vetlanda och Värnamo samt Mullsjö Energi & Miljö AB, Jönköping Energi AB och Nässjö Affärsverk.

Effekt och uppföljning

Önskad effekt är att fler kommuner och övriga aktörer i länet investerar i ”gröna investeringar”.

Länsstyrelsen, Vaggeryds och Gislaveds kommuner, Länsförsäkringar Jönköping:

G: Aktören har bidragit till att öka kunskapen och stärka förutsättningarna hos kommunerna och med fördel till andra aktörer i länet så att möjligheten med ”gröna investeringar” är väletablerad i länet.

H: Aktören genomför insatser för ökad kunskap och stärkta förutsättningar hos kommunerna och med fördel till andra aktörer i länet.

P: Aktören har påbörjat en kunskapshöjande aktivitet inom Hållbara investeringar.

Kommunerna:

G: Aktören har stärkt sin kunskap och ökat sina förutsättningar att genomföra ”gröna investeringar”.

H: Aktören deltar aktivt i insatserna som erbjuds och återkopplar till ansvariga aktörer i a) om vilka insatser som behövs för att ta steg framåt.

P: Aktören deltar i insatser som erbjuds av ansvariga aktörer i a).

Bidrar även till andra miljö kvalitets- och globala mål för hållbar utveckling

Åtgärden bidrar till globala mål för hållbar utveckling i Agenda 2030, framför allt mål 7 Hållbar energi för alla, 11 Hållbara städer och samhällen samt 12 Hållbar konsumtion och produktion, 13 Bekämpa klimatförändringarna. Aktuella miljö kvalitetsmål är Begränsad klimatpåverkan men beroende på investeringar kan åtgärden bidra till alla de olika miljö kvalitetsmålen.

Kostnad och finansiering

Finansiering i ordinarie budget.

Från några kommuner har vi fått in kostnadsbedömningar, här ser vi att det främst är kostnader i arbetstid. Fördjupad bedömning behöver göras inom respektive organisation.

3. BERÄKNING AV LÄNETS TOTALA UTSLÄPP**Syfte och mål**

Syftet är att öka kunskapen om växthusgasutsläppen och kunna vägleda aktörer i länet för att identifiera prioriterade områden för att minska utsläppen. Målet är att på lokal och regional nivå kunna följa upp våra totala växthusgasutsläpp inklusive konsumtionsutsläpp.

Bakgrund

I framtagande av länets klimat- och energistrategi framgick ett behov av att kunna följa upp länets totala växthusgasutsläpp inklusive konsumtionsutsläpp. Samtidigt var intresset stort för att ta fram koldioxidbudget för länet för att på lokal och regional nivå konkretisera Parisavtalet. Det finns flera sätt att ta fram konsumtionsbaserade utsläpp samt koldioxidbudget på. Vilken metod som är bäst för både län och kommun behöver utredas. Det finns stort intresse från flera län i att ta fram koldioxidbudget på ett gemensamt sätt. Diskussioner pågår inom Sveriges ekokommuner (Sekom) om att starta en nationell samverkan för att ta fram en enhetlig metod för koldioxidbudget för Sveriges kommuner.

Genomförande

- a) Länsstyrelsen utreder vilken metod som kan användas för att ta fram de totala utsläppen i länet. I detta ingår att följa den nationella utvecklingen av samverkansprojekt för både konsumtionsbaserade utsläppsberäkningar och koldioxidbudget.
- b) Beräkna utsläppen i länet och konsumtionsbaserade utsläpp ingår om möjligt.
- c) Ta fram en koldioxidbudget.
- d) Kommunera vilken metod som används och hur den kan tillämpas i kommunerna.

Ansvarig aktör

Länsstyrelsen

Effekt och uppföljning

G: Länsstyrelsen har genomfört steg a)-d).

H: Länsstyrelsen har genomfört steg a)-b).

P: Länsstyrelsen har genomfört steg a).

Bidrar även till andra miljö kvalitets- och globala mål för hållbar utveckling

Åtgärden bidrar till globala mål för hållbar utveckling i Agenda 2030, framför allt mål 13 Bekämpa klimatförändringarna. Aktuella miljö kvalitetsmål är Begränsad klimatpåverkan.

Kostnad och finansiering

Finansiering i ordinarie budget. Kostnad för åtgärden för arbetstid samt övriga kostnader uppskattas till under 100 000 kr.

Områdesspecifika åtgärder

Block 2 innehåller 18 områdesspecifika åtgärder som respektive aktör ska arbeta med under programperioden. Åtgärderna är indelade efter fokusområdena i klimat- och energistrategin. För de flesta åtgärder finns det samband med andra fokusområden men åtgärden är kategoriserade utefter där kopplingen till fokusområdets mål är störst.

Transporter och resor

Transporter och resor står idag för den största andelen av länets utsläpp av växthusgaser och energianvändning. Minskningen av utsläpp av växthusgaser går idag alldeles för långsamt i transportsektorn. En omställning krävs därför både gällande vilka fordon och drivmedel som används samt våra resvanor.

4. FOSSILFRIA RESOR I ORGANISATIONEN

Syfte och mål

Syftet är att minska de fossila koldioxidutsläppen från transportsektorn. Målet är att varje organisation aktivt jobbar med målet att minska utsläppen av växthusgaser från tjänsteresor, besöksresor och kundresor.

Bakgrund

I Jönköpings län är transportsektorn den största källan till utsläpp av växthusgaser. Persontransporter står för 60 procent av transportsektorns utsläpp och 27 procent av länets totala växthusgasutsläpp. Dessutom är transportsektorn den sektor som använder mest energi i länet. Tjänsteresor kan stå för en betydande del av växthusgasutsläppen i en organisation. Att verka för minskade utsläpp från tjänsteresor, besöksresor och kundresor är en kraftfull åtgärd för att minska utsläppen av växthusgaser, genom energieffektivisering och att ställa om till mer förnybar energi. Att göra aktiva val i arbetet med tjänsteresor, besöksresor och kundresor kan även ha stora effekter utanför den egna organisationen. Exempelvis kan val av förnybara drivmedel för sin egen fordonsflotta stimulera marknaden för tankstationer och laddinfrastruktur och satsningar på ökat cyklande i tjänsten, för besökare och kunder kan stimulera investeringar i cykelvägar och cykelparkeringar. Flera projekt har genomförts i länet för att verka för att minska utsläppen i tjänsteresor, besöksresor och kundresor, exempelvis Kraftsamling Biogas I & II (Energikontor Norra Småland), Hela RESAN (Energikontor Norra Småland), Projektet Bridging the Gap (Länsstyrelsen i Jönköpings län) och projektet FASTR – Snabbare omställning till fossilfria drivmedel (Energikontor Norra Småland). Resultaten av dessa projekt kan med fördel användas i genomförandet av åtgärden.

Genomförande

För ett framgångsrikt resultat är det viktigt att kartlägga nuläget för organisationen. Organisationen ska:

1. Genomföra en kartläggning. I den är det väsentligt att resvanor (färdmedelsfördelning, resträcka, utsläpp, kostnad), organisationens fordonsflotta (fordonstyper och drivmedel) samt förutsättning för olika färdmedel (inventering) och intresse/attityder ingår.
2. Ta fram egna mål/aktiviteter. **Exempel** på åtgärder återfinns i tabell nedan. Även aktiviteter som inte ingår i tabellen kan genomföras om de bedöms ha motsvarande effekt. (Målen kan vara befintliga, aktiviteterna nya.) Åtgärderna ska genomföras under programperioden.
3. Följa upp åtgärderna årligen. Uppföljning av utsläpp sker i åtgärd 1 ”Systematiskt arbete med klimat och energi”.

Rekommenderad metod

Det är rekommenderat att organisationen genomför aktiviteter inom de fyra områden i Tabell 1. Inom varje område finns förslag på rekommenderade aktiviteter att införa, uppdatera och/eller följa upp.

Tabell 1 Lista över områden samt förslag på rekommenderade aktiviteter inom respektive område.

Samordna	Styra	Underlätta	Uppmuntra
<ul style="list-style-type: none"> • Plan för genomförande • Plan för uppföljning/utvärdering • Plan för kommunikation • Inför centralt fordonsansvar • Fordonspool – välj rätt färdmedel efter behov • Plan för mobilitets-tjänster – hur organisationen kan använda taxi, kombinerad mobilitet, delningstjänster, elsparkcyklar • Utse mobilitetsteam – fördela ansvaret för fossilfria transporter inom organisationen • Se över parkeringsstillgång och avgifter – • Översyn av parkeringar utifrån organisationens rådighet – omfördelning av ytor när andra alternativ än privat bil används 	<ul style="list-style-type: none"> • Ta fram/uppdatera mötes- & resepolicy • Ta fram/uppdatera fordonspolicy för att styra mot fossilfria drivmedel • Fastställ prioriteringsordning för inköp/leasing av fordon för att styra mot fossilfria drivmedel • Elektroniska körjournaler • Bokningssystem för effektiv fordonshantering • Intern klimatväxling 	<ul style="list-style-type: none"> • Digitala möten (utrustning och utbildning) • Säkra & trygga gång- och cykelvägar till arbetsplatsen • Säker & attraktiv cykelparkering (väderskyddade, säkra och trygga) • Inköp av tjänstecyklar • Service & underhåll av fordon och cyklar • Tillgång till tryckluft och reparations-kit • Realtidsinformation om kollektivtrafik • Betalningslösningar för kollektivtrafik att använda i tjänsten • Utbildning i sparsam körning 	<ul style="list-style-type: none"> • Chefer sätter kulturen och föregår med gott exempel • Prova-på aktivitet elcykel/lastcykel • Prova-på aktivitet kollektivtrafik • Kampanjer/tävlingar/utmaningar för personal • Anpassa mötestider/besökstider till kollektivtrafiken • Besöksinformation på webbplats – uppmuntra besökare till hållbart resande • Märk era fordon med dekalering för fossilfria drivmedel

Ansvariga aktörer

Aneby Miljö och Vatten AB, Region Jönköpings län, Eksjö Kommun, Vaggeryds kommun, Habo kommun, Jönköping Energi AB, Nässjö kommun, Värnamo kommun (inkl. Värnamo energi, Finnvedbostäder), Jönköpings kommun, Vetlanda kommun, Sävsjö kommun, OBOS Sverige AB, Mullsjö Energi & Miljö AB, Tranås kommun, Gislaveds kommun, Länsstyrelsen, Sweco, Elmia AB.

Effekt och uppföljning

G: Kartläggning finns. Två aktiviteter inom område ”Styra” är genomförda och uppföljda. Minst två aktiviteter från övriga tre områden är genomförda och uppföljda.

H: Kartläggning finns. Aktiviteter är påbörjade.

P: Kartläggningen är genomförd och aktiviteterna valda.

Uppföljning av utsläpp ska ske inom ramen för åtgärd 1, dvs inga ytterligare kvantitativa uppföljningsmetoder är nödvändiga.

Bidrar även till andra miljö kvalitets- och globala mål för hållbar utveckling

Åtgärden bidrar till globala mål för hållbar utveckling i Agenda 2030, framför allt mål 7 Hållbar energi åt alla, 11 Hållbara städer och samhällen, 13 Bekämpa klimatförändringarna. Aktuella miljö kvalitetsmål är Begränsad klimatpåverkan, God bebyggd miljö och Frisk luft.

Kostnad och finansiering

Finansieringsstöd finns inom till exempel stadsmiljöavtal, Klimatklivet, Ladda bilen-stöd. Från några kommuner har vi fått in kostnadsbedömningar, här ser vi att det främst är kostnader i arbetstid för kartläggningen men att kostanden för genomförande är svår att uppskatta. Fördjupad bedömning behöver göras inom respektive organisation.

5. FOSSILFRI ARBETSPENDLING**Syfte och mål**

Syftet är att minska de fossila koldioxidutsläppen från transportsektorn. Målet är att varje organisation aktivt jobbar med målet att minska utsläppen av växthusgaser från arbetspendling.

Bakgrund

I Jönköpings län är transportsektorn den största källan till utsläpp av växthusgaser. Persontransporter står för 60 procent av transportsektorns utsläpp och 27 procent av länets totala växthusgasutsläpp. Dessutom är transportsektorn den sektor som använder mest energi i länet. Arbetspendling, resor till och från arbetet, kan stå för en betydande del av växthusgasutsläppen för en organisation. Att verka för minskade utsläpp från arbetspendling är en kraftfull åtgärd för att minska utsläppen av växthusgaser, genom energieffektivisering och att ställa om till mer förnybar energi. Att göra aktiva val i arbetet med tjänsteresor kan även ha stora effekter utanför den egna organisationen. För ett framgångsrikt resultat är det viktigt att kartlägga nuläget för organisationen. Det har genomförts flera projekt i länet för att verka för att minska utsläppen ifrån arbetspendling, exempelvis Hela RESAN (Energikon-tor Norra Småland) och Projektet Bridging the Gap.

Genomförande

Organisationen ska:

- I. Genomföra en kartläggning. I den är det väsentligt att medarbetarnas resvanor (färdmedelsfördelning, resträcka, utsläpp), intresse/attityder och förutsättning för olika färdmedel (inventering).
- II. Ta fram egna mål/åtgärder. **Exempel** på åtgärder återfinns i tabell nedan. Även aktiviteter som inte ingår i tabellen kan genomföras om de bedöms ha motsvarande effekt. Åtgärderna ska genomföras under programperioden.
- III. Följa upp åtgärderna årligen.

Rekommenderad metod

Det är rekommenderat att organisationen genomför aktiviteter inom följande områden, se Tabell 2. Inom varje område finns förslag på rekommenderade aktiviteter att införa, uppdatera och/eller följa upp.

Tabell 2 Tabell över områden inom åtgärden samt förslag på rekommenderade aktiviteter.

Samordna	Underlätta	Uppmuntra
<ul style="list-style-type: none"> • Utse mobilitetsteam • Plan för genomförande • Plan för uppföljning/utvärdering • Plan för kommunikation • Se över parkeringsstillgång & avgifter 	<ul style="list-style-type: none"> • Säkra & trygga gång- & cykelvägar till arbetsplatsen • Goda cykelparkeringsmöjligheter (väderskyddade, säkra & trygga) • Goda omklädnings- & duschmöjligheter • Förmåns-/leasingcyklar • Service av privatägda cyklar • Tillgång till tryckluff & enklare reparations-kit • Realtidsinformation om kollektivtrafik • Kollektivtrafikkort mot bruttolöne-/nettolöneavdrag • Information om kollektivtrafik-utbud, priser etc • Stöd för samåkning • Laddplatser för cykel och bil 	<ul style="list-style-type: none"> • Kampanjer/tävlingar/utmaningar • Prova-på aktivitet elcykel/lastcykel • Prova-på aktivitet kollektivtrafik

Kommentar till genomförandet

Åtgärden har synergieffekter med åtgärd 13 Främja fysisk aktivitet i städer och samhällen i Åtgärdsprogrammet Hälsans miljömål 2023–2027.

Ansvariga aktörer

Aneby Miljö och Vatten AB, Region Jönköpings län, Eksjö kommun, Vaggeryds kommun, Jönköping Energi, Nässjö kommun, Värnamo kommun, Jönköping kommun, Vetlanda kommun, Sävsjö kommun, Länsstyrelsen, Sweco, OBOS Sverige AB, Mullsjö energi & Miljö AB, Tranås kommun, Länsförsäkringar, Elmia AB.

Effekt och uppföljning

G: Kartläggning finns. Minst två aktiviteter per område i tabellen är genomförda och uppföljda.

H: Kartläggning finns. Aktiviteter är påbörjade.

P: Kartläggningen är genomförd och aktiviteter är valda.

Uppföljning av utsläpp ska ske inom ramen för åtgärd 1 ”Systematiskt arbete med klimat och energi”, det vill säga inga ytterligare kvantitativa uppföljningsmetoder är nödvändiga. Uppföljning av arbetspendling är tids- och kostnadskrävande, vart tredje år bedöms vara en lämplig miniminivå för uppföljning av arbetspendling.

Bidrar även till andra miljö kvalitets- och globala mål för hållbar utveckling

Åtgärden bidrar till globala mål för hållbar utveckling i Agenda 2030, framför allt mål 7 Hållbar energi åt alla, 11 Hållbara städer och samhällen, 13 Bekämpa klimatförändringarna. Aktuella miljö kvalitetsmål är Begränsad klimatpåverkan, God bebyggd miljö och Frisk luft.

Kostnad och finansiering

Finansieringsstöd finns inom till exempel stadsmiljöavtal, Klimatklivet, Ladda bilen-stöd. Från några kommuner har vi fått in kostnadsbedömningar, här ser vi att det främst är kostnader i arbetstid för kartläggningen men att kostanden för genomförande är svår att uppskatta. Fördjupad bedömning behöver göras inom respektive organisation.

6. FRÄMJA FOSSILFRIA RESOR OCH ARBETSPENDLING

Syfte och mål

Åtgärden syftar till att främja övergången till fossilfria resor och arbetspendling i Jönköpings län. Målet med åtgärden är att öka genomförandet av åtgärd nr. 4 och 5 i åtgärdsprogrammet samt att nå fler aktörer som genomför åtgärder inom området.

Bakgrund

För att stärka förutsättningarna och möjliggöra för fler aktörer att ställa om till fossilfria resor och arbetspendling behövs stödande och kunskapshöjande insatser för att öka genomförandet av åtgärder inom fossilfria resor och arbetspendling. Region Jönköpings län har genom Energikontor Norra Smålands projekt möjlighet att främja genomförandet både för de aktörer som har åtagit sig att genomföra åtgärd 4 och 5 i detta åtgärdsprogram, samt potential att nå ut till fler aktörer som skulle kunna genomföra åtgärder för att minska utsläppen från sina transporter.

Genomförande

Region Jönköpings län genomför under programperioden aktiviteter för att stödja och främja övergången till fossilfria resor och arbetspendling. Det kommer främst ske genom att anordna föreläsningar, utbildningar, bjuda in till dialog, sprida information med företag och offentlig sektor i länet som målgrupp. Genomförandet delas in i följande kategorier:

- 1) Stödja de aktörer som har åtagit sig åtgärd 4 – ”Fossilfria resor i organisationen” och/eller åtgärd 5 – ”Fossilfri arbetspendling”.
- 2) Nå fler aktörer som kan ställa om till fossilfria transporter och hållbar arbetspendling.

Ansvariga aktörer

Region Jönköpings län

Effekt och uppföljning

G: Totalt tio aktiviteter är genomförda vid programperiodens slut. För G krävs att åtgärder genomförs både i kategori 1) och 2) ovan.

H: Minst fem aktiviteter är genomförda under programperioden.

P: Minst en aktivitet är genomförd.

Bidrar även till andra miljö kvalitets- och globala mål för hållbar utveckling

Åtgärden bidrar till globala mål för hållbar utveckling i Agenda 2030, framför allt mål 7 Hållbar energi åt alla, 11 Hållbara städer och samhällen, 13 Bekämpa klimatförändringarna. Aktuella miljö kvalitetsmål är Begränsad klimatpåverkan, God bebyggd miljö och Frisk luft.

Kostnad och finansiering

Åtgärden finansieras genom projekt- och utvecklingsmedel.

Samhällsplanering

För att utveckla långsiktigt hållbara och klimatsmarta samhällsstrukturer behöver framåtsyftande prioriteringar göras i samhällsplaneringen. Detta kräver en helhetssyn som inkluderar tätorter, landsbygd och de delstrukturer som behöver fungera i samhället. Bebyggelse, infrastruktur, transporter, energilösningar och produktion behöver samordnas till en hållbar helhet.

7. ÖKAT SAMARBETE I SAMHÄLLSPLANERINGSPROCESSEN

Syfte och mål

Berörda aktörer ska ha en gemensam inriktning i samhällsplaneringen för att utveckla hållbara och klimatsmarta samhällsstrukturer. Den fysiska planeringen ska användas för att stärka förutsättningarna för en större andel gång, cykel och kollektivtrafik och för befolkningstillväxt utan en ökning av trafikmängden.

Bakgrund

För att stärka de hållbara transporternas konkurrenskraft och energieffektiv bebyggelsestruktur behövs en gemensam syn på inriktningarna och berörda aktörers planering behöver samordnas. Samverkan i den regionala samhällsplanerings- och den lokala kommunala fysiska planeringsprocessen behöver öka och fler aktörer, som till exempel Länsstyrelsen, delta. I första hand bör befintliga forum som Region Jönköpings län stå som värd för användas och i dessa sammanhang förstärka dialogen om transporteffektiv bebyggelsestruktur samt ökad andel gång, cykel och kollektivtrafik.

Genomförande

- a) Aktören ska delta aktivt i samverkan i planeringsprocessen mellan Trafikverket, kommunen, Region Jönköpings län, Jönköpings länstrafik och Länsstyrelsen i Jönköpings län. Befintliga samverkansforum och eventuellt behov av nya forum eller former för samverkan och samarbete identifieras.
- b) Aktörerna ska, utifrån sina olika roller, förbättra måluppfyllelse och samarbete i planeringsprocessen för att stärka förutsättningarna för en större andel gång, cykel och kollektivtrafik.

Kommentar till genomförandet

Åtgärden har synergieffekter med åtgärd 13 Främja fysisk aktivitet i städer och samhällen i Åtgärdsprogrammet Hälsans miljömål 2023–2027.

Ansvariga aktörer

Region Jönköpings län*, Länsstyrelsen i Jönköpings län, Region Jönköpings län (Jönköpings länstrafik), Trafikverket, kommunerna: Eksjö, Gislaved, Habo, Jönköping, Nässjö, Sävsjö, Vaggeryd, Vetlanda, Värnamo, Tranås.

Effekt och uppföljning

G: Aktören deltar aktivt i samverkan och gemensamma forum för att i tidiga skeden diskutera transporteffektiva bebyggelsestrukturer och hållbart resande är etablerade.

H: Aktören deltar aktivt i samverkan och respektive aktörs mål är tydligt formulerade och kommunicerade sinsemellan.

P: Aktören ingår i samverkan.

Bidrar även till andra miljö kvalitets- och globala mål för hållbar utveckling

Åtgärden bidrar till globala mål för hållbar utveckling i Agenda 2030, framför allt mål 11 Hållbara städer och samhällen, 13 Bekämpa klimatförändringarna. Aktuella miljö kvalitetsmål är Begränsad klimatpåverkan, God bebyggd miljö och Frisk luft.

Kostnad och finansiering

Finansiering inom den ordinarie budgeten.

Från några kommuner har vi fått in kostnadsbedömningar, här ser vi att det främst är kostnader i arbetstid. Fördjupad bedömning behöver göras inom respektive organisation.

8. METODUTVECKLING FÖR SAMHÄLLSPLANERINGEN (BORTTAGEN)**9. TRYGGA OCH SAMMANHÄNGANDE VÄGAR FÖR CYKEL****Syfte och mål**

Målet är att varje kommun och Region Jönköpings län aktivt jobbar med målet om att det ska finnas trygga och sammanhängande vägar för cykel mellan bostadsområden och målpunkter i tätorter och i prioriterade stråk både inom och mellan tätorter.

Bakgrund

För att nå våra mål om att minska utsläppen av växthusgaser måste vi öka andelen som går, cyklar eller åker kollektivt. Genom att skapa trygga och sammanhängande vägar för cykel mellan bostadsområde och andra viktiga målpunkter i tätorten kommer fler välja cykel framför bil på resor kortare än 5 km. Med målpunkter menar vi förskolor, grundskolor, gymnasieskolor, arbetsområden, vårdcentral, centrum, köpcentrum, livsmedelsaffär, apotek, fritidsanläggningar, friluftsbesöks- och naturområden, järnvägsstationer och bytespunkter.

Region Jönköpings län arbetar med cykelstrategi och prioriterar medel för utbyggnad av cykelvägar längs vägar mellan tätorter. I den regionala transportplanen för Jönköpings län 2018–2029 finns avsatta medel för medfinansiering till kommunerna för åtgärder riktat till gång- och cykel längs det kommunala vägnätet vilket administreras av Trafikverket. Medel finns även avsatt för åtgärder längs de så kallade regionalastråken i det statliga vägnätet.

När inriktningen i transportplanen är beslutad av Region Jönköpings län ansvarar Trafikverket för planering och genomförande av utpekade cykelsatsningar i kommande länstransportplan.

Genomförande

Kommuner:

Åtgärden kan göras i steg och har aktören redan gjort de inledande stegen kan aktören gå direkt på steg c).

- a) Varje kommun kartlägger sina cykelvägar och identifierar målpunkterna.
- b) Prioritera relationer och målpunkter där cykelvägar behöver byggas ut eller förbättras utifrån hur mycket de bidrar till trygga och sammanhängande cykelvägar.
- c) Genomförandeplan tas fram och utbyggnad sker.

Region Jönköpings län:

- a) Ta fram en regional cykelstrategi.
- b) Att i kommande länstransportplan ta hänsyn till målet trygga och sammanhängande vägar för cykel.
- c) Att bistå kommunerna i arbetet med att uppfylla målsättningen för trygga och sammanhängande vägar för cykel.

Kommentar till genomförandet

Åtgärden har synergieffekter med åtgärd 13 Främja fysisk aktivitet i städer och samhällen i Åtgärdsprogrammet Hälsans miljömål 2023–2027.

Ansvariga aktörer

Kommuner: Tranås, Eksjö, Aneby, Gislaved, Habo, Jönköping, Nässjö, Sävsjö, Vetlanda, Värnamo, Tranås samt Region Jönköpings län.

Effekt och uppföljning

G: Aktören har genomfört steg a)-c)

H: Aktören har genomfört steg a)-b)

P: Aktören har genomfört steg a)

Bidrar även till andra miljö kvalitets- och globala mål för hållbar utveckling

Åtgärden bidrar till globala mål för hållbar utveckling i Agenda 2030, framför allt mål 11 Hållbara städer och samhällen, 13 Bekämpa klimatförändringarna. Aktuella miljö kvalitetsmål är Begränsad klimatpåverkan. God bebyggd miljö och Frisk luft.

Kostnad och finansiering

Kan finansieras av till exempel stadsmiljöavtal eller den regionala transportplanen. Från några kommuner har vi fått in kostnadsbedömningar, här ser vi att det främst i ökad arbetstid men att cykelåtgärden i sig kan variera beroende på val av åtgärd. Fördjupad bedömning behöver göras inom respektive organisation.

Bebyggelse

Klimatpåverkan från bebyggelse sker både i byggskedet och från byggnadens energianvändning. Val av material och metoder som möjliggör låg energianvändning, kolinlagring och anpassning till ett förändrat klimat är alla av stor vikt för ett klimatsmart byggande.

10. MINSKAD KLIMATPÅVERKAN FRÅN BYGGNADER

Syfte och mål

Syftet är att öka kunskapen om resurseffektivt byggande, renovering och förvaltning för kommersiella, offentliga och flerbostadshus med låg klimtpåverkan. Målet är att klimatpåverkan från nybyggnation och ombyggnation har halverats till 2030 jämfört med 2015 och mer byggs i trä.

Bakgrund

Bygg- och fastighetssektorn står för en fjärdedel av de totala koldioxidutsläppen. Byggsektorns bygg- och rivningsavfall genererar 31 procent av allt avfall i Sverige och 16 procent av allt farligt avfall.

Genom att förebygga och förbereda för återanvändning och materialåtervinning vid nybyggnation, rivning och renovering kan målet om ”Ökad resurshållning i byggsektorn” uppfyllas. Detta regleras i den nya avfallsförordningen (2020:614, 3 kap 10 §) vars syfte är att få avfallet att hamna högre upp i avfallshierarkin och att ett källsorterat bygg- och rivningsavfall ger renare fraktioner än sortering av blandat avfall vid en återvinningsanläggning.

År 2022 kommer en lag träda ikraft gällande klimatdeklarationer, vilken kommer att ta hänsyn till klimatpåverkan och byggnadens hela livscykel. År 2027 är planen att det i lagen kommer en maxgräns för växthusgasutsläpp¹¹. Ett exempel på att minska utsläppen är att jobba med cirkulära flöden, och allra helst att inte riva fastigheter utan jobba med att underhålla eller bygga om. Vid nybyggnationer bygga i material med låg klimatpåverkan så som tex bygga i trä, eller i klimatförbättrad betong.

Regionalt har vi stor tillgång på skogsresurser och en väl etablerad träindustri. Trä som byggmaterial är positivt då materialet fungerar som en kolsänka och binder kolet i konstruktionen under en lång tidsperiod. Beroende på vilket trä, hur det fälls och hur det transporteras är det ofta ett bra klimatalternativ. Genom att använda lokalt producerad och bearbetad trämaterial för byggnation gynnar vi den regionala sysselsättningen, miljön och bidrar till de nationella målen om ”God bebyggd miljö” och ”Giftfri miljö”. I vissa fall kan klimatförbättrad betong vara det bästa alternativet där andra materialval inte är möjliga.

¹¹ Se [Klimatdeklaration vid uppförande av byggnad - Boverket](#)

Höjd kunskap om klimatsmart byggnation kan till exempel genomföras genom att sprida goda exempel genom bland annat studiebesök, sprida kunskap om hur du som byggherre och kommun kan ställa rätt krav i en upphandling och vilka fördelar som finns med att bygga med trä eller nya material med låg klimatpåverkan för kommersiella, offentliga och flerbostadshus, vilka myter om hinder och farhågor som finns samt hur du kan förebygga de som finns.

Rätt krav behöver ställas vid upphandling. Med rätt krav menas här relevanta klimatmål i förhållande till husets utformning. Hustyp och utformning är avgörande för klimateffektivt byggande. Vid upphandling skall systemgränsen A1-A3 redovisas av anbudslämnare. För trävaror är det viktigt att redovisa utan biogent koldioxidinnehåll. Regeringen har gett Upphandlingsmyndigheten och Boverket i uppdrag att under 2020–2021 utveckla och komplettera Upphandlingsmyndighetens hållbarhetskrav och annat stöd för att på ett kostnadseffektivt sätt främja en minskad klimatpåverkan under hela livscykeln inom bygg-, anläggnings- och fastighetsområdet vid offentlig upphandling¹². Redan nu finns det dock möjlighet att ställa klimatkrav vid upphandlingen av byggentreprenader.

Under 2023 har Energikontor Norra Småland startat ett nytt projekt, CONSTR:ACT, som genom projektet startat ett nytt nätverk CCC Jönköpings län där flera kunskapshöjande aktiviteter i åtgärdens genomförande bedrivs.

Genomförande

Deltagande aktörer genomför aktiviteter för att höja kunskapen om resurseffektivt byggande och renovering för kommersiella, offentliga och flerbostadshus. Genom till exempel webbsidor, infoblad, seminarier och workshops om hållbara byggnader och byggande.

Exempel på aktiviteter är:

- a) Kunskapshöjande insatser inom resurseffektivt byggande och renovering anordnas, exempel på detta kan vara:
  - Hur du blir en bättre beställare eller att lämna anbud
  - Vilka olika certifieringssystem som finns
  - Konkreta tips på hur du jobbar med att minska resurs- och energianvändningen
  - Klimatberäkningar
  - Skapa bättre cirkulära flöden vid byggnation och renovering osv.
  - Studieresor på goda exempel
  - Utveckla trähus och klimatsmarta materialval
- b) Borttagen
- c) Skapa Koordinera och driva nätverk med aktörer inom bygg- och fastighetssektorn, samt delta, för att öka kunskap och utbyta erfarenheter om resurseffektivt byggande och cirkulära flöden.

Ansvariga aktörer

- a) Region Jönköpings län (Energikontor Norra Småland)*, kommunerna: Eksjö, Nässjö, Värnamo, Jönköpings, Vetlanda, Tranås, Gislaveds samt Träcentrum, Sweco, HSB Göta, Jönköpings kommun, Länsstyrelsen
- b) Borttagen

¹² <https://www.regeringen.se/regeringsuppdrag/2020/03/uppdrag-att-framja-minskad-klimatpaverkan-vid-offentlig-upphandling-av-bygg--anlaggnings--och-fastighetsentreprenader/>

- c) Region Jönköpings län (Energikontor Norra Småland)*, CCC Jönköpings län, Sweco, HSB Göta, Jönköpings kommun, Länsstyrelsen, Bostads AB Vätterhem AB, Vaggeryds kommun (bostadsbolaget VSBo), Nässjö kommun, Värnamo kommun (Finnvedsbostäder), Jönköpings kommun, Vetlanda kommun, Sävsjö kommun, Gislaveds kommun, Träcentrum, Castellum, OBOS Sverige.

Effekt och uppföljning

G: Minst åtta aktiviteter per år. Driva ett nätverk (c) samt delta och stärkt sina kunskaper inom resurseffektivt byggande och cirkulära flöden (c).

H: Minst två aktiviteter per år inom a). Starta ett nätverk (c) samt deltar aktivt och återkopplar behov till arbetsgruppen.

P: Minst en aktivitet per år inom a) . Samt deltar i de aktiviteter som erbjuds (c).

Bidrar även till andra miljö kvalitets- och globala mål för hållbar utveckling

Åtgärden bidrar till globala mål för hållbar utveckling i Agenda 2030, framför allt mål 11 Hållbara städer och samhällen, 12 Hållbar konsumtion och produktion, 13 Bekämpa klimatförändringarna. Aktuella miljö kvalitetsmål är Begränsad klimatpåverkan och God byggd miljö.

Kostnad och finansiering

Kostnader för aktiviteterna. Uppskattningsvis <100 000 kr samt arbetstiden.

11. RENOVERA RESURS- OCH ENERGIEFFEKTIVT

Syfte och mål

Syftet är att öka resurs- och energieffektiv renovering av länets fastigheter. Målet är att energianvändningen har effektiviserats inom befintliga byggnader.

Bakgrund

Den befintliga bebyggelsen i länet står idag för cirka en tredjedel av energianvändningen och här finns en stor potential till energieffektivisering. Kommersiella byggnader har enligt lag upprättat en energideklaration. I energideklarationen finns åtgärdsförslag på energiförbättrande åtgärder för byggnaden. Definition av renovering kan aktören utgå från Boverkets definition i Boverkets byggregler (BBR)¹³.

EU:s renoveringsstrategi ”renoveringsvågen”; ska leda till att renoveringstakten ökar under de kommande tio åren fram till år 2030. Här vill EU skapa ett bättre incitament för renoveringar i offentlig och privat sektor.

Genom att förebygga och förbereda för återanvändning och materialåtervinning vid nybyggnation, rivning och renovering kan målet om ”Ökad resurshållning i byggsektorn” uppfyllas. Detta regleras i den nya avfallsförordningen (2020:614, 3 kap 10 §) vars syfte är att få avfallet att hamna högre upp i avfallshierarkin och att ett källsorterat bygg- och rivningsavfall ger renare fraktioner än sortering av blandat avfall vid en återvinningsanläggning.

En annan viktig aspekt är att ställa klimatkrav vid upphandlingar.

Genomförande

Genomförande av denna åtgärd sker i tre steg.

¹³ [Bygg och renovera energieffektivt - Boverket](#)

- a) Kartläggning över effektiviseringspotential i fastighetsbeståndet. Fastigheternas kategoriseras i olika grupper efter behov och potential till energieffektivisering.
- b) Välja ut minst en fastighet med störst potential till resurs- och energieffektiv renovering under perioden.
- c) Genomföra resurs- och energieffektiv renovering.

Ansvariga aktörer

Kommunerna: Eksjö, Habo, Nässjö, Värnamo (Finnvedsbostäder), Vetlanda (inklusive Witalabostäder och Vetlanda industrilokaler), Gislaveds, Region Jönköpings län, Bostads AB Vätterhem, Castellum.

Effekt och uppföljning

Uppföljning:

G: En fastighet är renoverad och energieffektiviserad.

H: Kartläggningen är genomförd och renoveringen av utvald fastighet är påbörjad.

P: Kartläggningen är påbörjad.

Bidrar även till andra miljö kvalitets- och globala mål för hållbar utveckling

Åtgärden bidrar till globala mål för hållbar utveckling i Agenda 2030, framför allt mål 7 Hållbar energi åt alla, 11 Hållbara städer och samhällen, 12 Hållbar konsumtion och produktion, 13 Bekämpa klimatförändringarna. Aktuella miljö kvalitetsmål är Begränsad klimatpåverkan och God bebyggd miljö.

Kostnad och finansiering

Finansiering genom ordinarie budget eller genom sökt stöd.

Från några kommuner har vi fått in kostnadsbedömningar, här ser vi att det främst är kostnader för renovering av fastigheten/er. Vilket kan variera efter vilken typ av åtgärd samt byggnad som väljs. Fördjupad bedömning behöver göras inom respektive organisation.

Konsumtion och livsstil

Konsumtionsvanorna och livsstilen i Sverige och i länet orsakar idag stor klimat- och miljöpåverkan. En klimatsmart livsstil innebär att konsumtionen av varor och tjänster förändras och blir mer hållbar.

12. UPPHANDLING OCH STRATEGISKA INKÖP

Syfte och mål

Det ställs fler och bättre klimat- och hållbarhetskrav i upphandlingarna i länet.

Bakgrund

Med den samlade köpkraften har offentlig sektor en viktig roll i omställningen till ett fossilfritt samhälle. Genom att ställa miljökrav i offentlig upphandling kan upphandlande myndigheter påverka utbudet av hållbara varor och tjänster och på så sätt driva den miljötekniska utvecklingen framåt.

Lagen om offentlig upphandling ger stora möjligheter att ställa hållbarhetskrav. Den till och med uppmanar till att ställa miljömässiga krav vid upphandling. Klimatutmaningen är global men en del av lösningen är lokal. Upphandlingsstatistiken visar att sju av tio upphandlingar görs av kommunerna och de kommunala bolagen.

Totalt sett uppgår utsläppen från offentliga inköp till ca 14 miljoner ton år 2014, vilket motsvarar ca 7 procent av de totala utsläppen av växthusgaser från slutlig användning¹⁴.

I upphandlingslagstiftningen har samhällliga mål, som skyddet av miljön, högre resurs- och energieffektivitet och kampen mot klimatförändringar en framträdande roll. Även ett av de sju inriktningsmålen i den nationella upphandlingsstrategin handlar om en miljömässigt ansvarsfull offentlig upphandling. Det inkluderar klimat- och energifrågan.

Upphandlingsmyndigheten har gjort en analys över vilka upphandlingsområden som har störst miljöpåverkan, en så kallad ”Miljöspendanalys”¹⁵. Denna analys kan ligga till grund för prioritering av organisationens upphandlingar.

Att ställa miljökrav kan inte bara handla om att minska de direkta utsläppen av det som en köper in. Målet med upphandlingen kan även vara att öka produkternas hållbarhet och livslängd. Den nationella upphandlingsstrategin pekar på att upphandling kan användas som ett strategiskt verktyg för Sveriges omställning mot en cirkulär och biobaserad ekonomi.

¹⁴ Rapport, SCB https://www.scb.se/contentassets/8ede11d32b974ff5bce391c5221210fa/rapport_miljopaverkan-fran-offentlig-konsumtion_20161208.pdf

¹⁵ Upphandlingsmyndigheten, 2020-11-30, [Miljöspendanalys | Upphandlingsmyndigheten](#)

Under de senaste åren har miljökrav i upphandlingar ökat, men det finns stor potential att öka detta ytterligare.

Genomförande

Aktören ska genomföra minst två av följande aktiviteter under programperioden:

- Ställa krav på minskad klimatpåverkan inom ett eller flera nya avtalsområden under genomförandeperioden. Det innebär att krav ställs på ett område där aktören inte tidigare ställt krav. För en lista på möjliga upphandlingsområden se Upphandlingsmyndighetens [Miljöspendsanalys](#).
- Ställa krav på/ upphandla tjänster istället för produkter, till exempel ”innetemperatur” istället för värmesystem, hyra till exempel arbetskläder istället för att äga i den egna organisationen.
- Ställa krav på återvunna och begagnade produkter till exempel kontorsmöbler, IT-utrustning och produkter med återvunnet innehåll.
- Åstadkomma förlängd livslängd av produkter genom att möjliggöra reparationer till exempel genom upphandling av tjänst externt eller internt i organisationen.

För att hinna genomföra åtgärden inom programperioden behöver aktören ha undersökt sin upphandlingsplan under första genomförandeåret (2021, senast juli 2022).

Aktören ska även följa upp miljökraven som ställs i upphandlingen.

Kommentar till genomförandet

Åtgärden har synergieffekter med åtgärd 9 i Åtgärdsprogrammet Hälsans miljömål 2023–2027.

Ansvariga aktörer

Aneby kommun, Eksjö kommun, Habo kommun, Gislaveds kommun, Jönköpings energi AB, Jönköpings kommun, Länsstyrelsen, Mullsjö Energi AB, Nässjö Affärsverk AB, Nässjö kommun, Region Jönköpings län, Sävsjö kommun, Tranås kommun, Vaggeryds kommun, Vetlanda kommun, Värnamo kommun.

Effekt och uppföljning

Åtgärden leder till dels minskade direkta utsläpp och dels till att öka efterfrågan och incitamenten till att erbjuda miljövänliga produkter samt förankrad och etablerade rutiner vid upphandling och inköp.

G: Minst två aktiviteter kopplat till upphandling enligt alternativen ovan är genomförda. En förankrad och etablerad rutin används.

H: En av aktiviteterna i listan är genomförd och en till är påbörjad.

P: Aktören ska ha undersökt sin upphandlingsplan.

Bidrar även till andra miljö kvalitetsmål och globala mål för hållbar utveckling

Åtgärden bidrar till globala mål för hållbar utveckling i Agenda 2030, framför allt mål 12 Hållbar konsumtion och produktion, 13 Bekämpa klimatförändringarna. Aktuella miljö kvalitetsmål är Begränsad klimatpåverkan, Giftfri miljö, Ett rikt odlingslandskap och God byggd miljö.

Kostnad och finansiering

Mer arbetstid kan gå åt under förberedandefasen. Kan långsiktigt ge positiva ekonomiska effekter.

13. WORKSHOPS OM UPPHANDLING**Syfte och mål**

Det ställs fler och bättre klimat- och hållbarhetskrav i upphandlingarna i länet.

Bakgrund

Upphandlingsmyndigheten uppskattar att kommunernas utsläpp av växthusgaser från inköp uppgår till drygt 12 miljoner ton koldioxidekvivalenter om året. Det motsvarar de årliga utsläppen från cirka 5,4 miljoner personbilar¹⁶.

Totalt sett uppgår utsläppen från offentliga inköp till cirka 14 miljoner ton år 2014, vilket motsvarar cirka 7 procent av de totala utsläppen av växthusgaser från slutlig användning¹⁷.

Lagen om offentlig upphandling ger stora möjligheter att ställa hållbarhetskrav, den till och med uppmanar till att ställa miljömässiga krav vid upphandling. Klimatutmaningen är global men en del av lösningen är lokal. Upphandlingsstatistiken visar att sju av tio upphandlingar görs av kommunerna och de kommunala bolagen.

Med den samlade köpkraften har offentlig sektor en viktig roll i omställningen till ett fossilfritt samhälle.

I upphandlingslagstiftningen har samhällliga mål, som skyddet av miljön, högre resurs- och energieffektivitet och kampen mot klimatförändringar en framträdande roll. Även ett av de sju inriktningsmålen i den nationella upphandlingsstrategin handlar om en miljömässigt ansvarsfull offentlig upphandling. Det inkluderar klimat- och energifrågan.

Miljökrav i upphandlingen har ökat under de senaste åren men kan öka ytterligare. Svårigheter att överkomma för att nå den önskade utvecklingen bedöms ofta vara kopplade till bristande ekonomiska resurser, kunskap och vägledning. Kunskapsutbyte inom länet i ett brett forum, där det finns möjlighet att diskutera helheten, från det rent praktiska till prioriteringar och ambitionsnivå, skulle kunna bidra till att i högre grad uppnå länets målsättning.

Genomförande

Länsstyrelsen och Region Jönköpings län anordnar under programperioden minst två workshops om hållbar upphandling. Workshoparna ska innehålla diskussioner om hur vi i länet kan jobba strategiskt med upphandling för att uppnå klimatmålen och övriga mål i Agenda 2030. Workshoparna är en möjlighet att utbyta erfarenheter, identifiera framgångsfaktorer och förbättringsområden.

Genomförandet av åtgärden ”Upphandling och strategiska inköp” är en fråga som kan diskuteras på workshoparna. Målgruppen är upphandlare, politiker och miljö-/hållbarhetsstrateger på kommunerna och Region Jönköpings län.

¹⁶ [Kommunernas miljöpåverkan | Upphandlingsmyndigheten](#)

¹⁷ https://www.scb.se/contentassets/8ede11d32b974ff5bce391c5221210fa/rapport_miljopaverkan-fran-offentlig-konsumtion_20161208.pdf

Kommentar till genomförandet

Åtgärden har synergieffekter med åtgärd 8 Ställa kemikaliekrav i upphandling och 9 Minska avfallsmängderna och främja cirkularitet i Åtgärdsprogrammet Hälsans miljömål 2023–2027.

Ansvariga aktörer

Länsstyrelsen och Region Jönköpings län.

Effekt och uppföljning

Åtgärden leder till fler klimatsmarta upphandlingar i länet.

G: Minst två workshops är genomförda.

H: En workshop är genomförd.

P: Planering pågår inför den första workshopen.

Bidrar även till andra miljö kvalitets- och globala mål för hållbar utveckling

Åtgärden bidrar till globala mål för hållbar utveckling i Agenda 2030, framför allt mål 12 Hållbar konsumtion och produktion, 13 Bekämpa klimatförändringarna. Aktuella miljö kvalitetsmål är Giftfri miljö och God bebyggd miljö.

Kostnad och finansiering

Arbetstid. Lunch och fika för deltagarna.

14. KAMPANJ OM KONSUMTION**Syfte och mål**

Syftet är att få invånarna i länet att förändra sitt beteende så att konsumtionens miljöpåverkan minskar.

Bakgrund

Utsläpp av växthusgaser från svensk konsumtion orsakas till två tredjedelar av hushållens konsumtion. Hushållens konsumtionsbaserade utsläpp domineras av utsläpp från konsumtion av livsmedel, transporter och boende. De svenska konsumtionsbaserade utsläppen per invånare och år är ungefär 10 ton. För att målen i klimat- och energistrategin ska uppnås är det därför nödvändigt att även nå allmänheten, inte bara kommuner, myndigheter och företag.

För att klara klimatmålen måste människor i Sverige ändra sina beteenden. Det finns olika metoder för att få människor att ändra sina beteenden. En metod är nudging som handlar om att ge dem en knuff i rätt riktning. Man formar valsituationen så att det faller sig naturligt för konsumenten att fatta bättre beslut.

Information är en vanlig metod för att få konsumenter att frivilligt göra val som är bra för miljön. Dock är det svårt att få till en god effekt. De flesta lyckade beteendainsatser är en kombination av flera metoder eller styrmedel. Lagar kan till exempel skapa förutsättningar att införa skatter eller bidrag, men det är med hjälp av information som man skapar acceptans för ändringarna.

Det är därför viktigt att en kampanj för att få till förändrade beteenden i länet är genomtänkt, välplanerad och kan knyta an till aktuella teman. En kampanj kan vara en startpunkt

för en beteendeförändring men behöver även kompletteras med andra aktiviteter och gärna koppling till något styrmedel. Det är viktigt att i planeringen av kampanjen funderar hur budskapet kan leva vidare efter kampanjen.

Ett gemensamt budskap från alla Klimatrådets aktörer skulle få större genomslag och om ett gemensamt material finns framtaget kan flera av rådets aktörer delta i kampanjen. Att budskapet sprids i alla delar av länet och av flera, olika trovärdiga aktörer leder till ett större genomslag.

Genomförande

Klimatrådet tar fram och genomför minst två kampanjer om konsumtion under åtgärdsprogrammets genomförandeperiod.

Det innebär:

- a) Inriktning för kampanjen utreds och beslutas.
- b) En kommunikationsplan tas fram, inklusive analys över vilka aktörer som är aktuella eller kan vara intresserade av att delta i kampanjen.
- c) Informationsmaterial, som ska kunna användas av klimatrådets medlemmar, tas fram.
- d) Aktörer bjuds in för att delta i spridandet av kampanjen. Det är i detta skede som övriga aktörer i länet meddelar om de vill delta i spridandet av kampanjen.

Vilken inriktning det blir för kampanjen beror på vilken fråga som ligger i tiden då det är dags. Exempel på möjliga inriktningar är plast, matsvinn med mera. Inom begreppet konsumtion ingår även andra fokusområden som till exempel transporter och förnybar energi.

Utredningen och underlag till kampanjen kan tas fram av klimatrådets fokusgrupper. Även andra intresserade aktörer ska få delta i diskussionen om upplägg och få möjlighet att komma med inspel på innehåll.

Utformningen och design på kampanjmaterial kan beställas från en kommunikationsbyrå. I uppdraget bör det även ingå en långsiktig kommunikationsplan med spridningsmetoder, både traditionella och nya kanaler bör användas. Utformningen av kampanjen ska vara bred så att flera teman/ budskap ska kunna använda upplägget.

Tanken är att kampanjen ska vara så förankrad att alla klimatrådets aktörer, inklusive alla kommuner, deltar i kampanjen. Detta innebär att kampanjen får ett stort genomslag i länet.

När en aktör har lämnat intresse till att delta i kampanjen får aktören tillgång till kampanjmaterialen.

Ansvariga aktörer

Klimatrådet som samverkansplattform.

Effekt och uppföljning

En målsättning med kampanjen är att den ska vara formulerad på ett sådant sätt och med en sådan inriktning att det går att mäta kampanjens effekt.

G: Material för två kampanjer är framtagna och finns tillgängliga för Klimatrådets aktörer.

H: En kampanj är genomförd och arbete med nästa kampanj är påbörjad.

P: Inriktningen för den första kampanjen är beslutad.

Bidrar även till andra miljö kvalitets- och globala mål för hållbar utveckling

Åtgärden bidrar till globala mål för hållbar utveckling i Agenda 2030, framför allt mål 12 Hållbar konsumtion och produktion, 13 Bekämpa klimatförändringarna. Aktuella miljö kvalitetsmål är Begränsad klimatpåverkan, Giftfri miljö och God bebyggd miljö.

Kostnad och finansiering

60 000–70 000 kr för en reklambyrås framtagande av material och kommunikationsplan. Tanken är att kommunikationsplanen ska kunna användas av flera ämnesområden, därigenom blir kostnaden lägre för kampanj nr två. Spridningen ingår inte i denna summa. Hur stor kostnaden för denna del blir beror på utformningen av kampanjen. Summan bedöms som under 100 000 kr. Medel avsätts i klimatrådets budget.

Förnybar energi

För att nå visionen om att bli ett klimatsmart plusenergilän krävs att produktionen från förnybara energikällor är större än den mängd vi använder och att energikällorna är förnybara. Vi behöver också förhålla oss till en ökad och ändrad efterfrågan på energi på grund av de klimatförändringar som sker.

15. ÖKA PRODUKTIONEN AV EL, VÄRME OCH KYLA FRÅN FÖRNYBARA ENERGIKÄLLOR

Syfte och mål

Åtgärden syftar till att öka produktionen av el och värme från förnybara källor och därmed bidra till länets vision om ett klimatsmart plusenergilän.

Bakgrund

Jönköpings län har som vision att bli ett klimatsmart plusenergilän. För att länets mål och vision om att producera mer förnybar energi än vi använder ska kunna bli verklighet krävs det stora åtgärder.

Det regionala målet att vi ska öka produktionen från förnybara energikällor samtidigt som produktionen ska vara högre än det vi använder, länet ska producera minst 10 000 GWh/år år 2045. I länets klimat- och energistrategi¹⁸ finns beskrivet hur mycket energi som idag används och produceras. För att målet ska nås är det viktigt att vi samtidigt arbetar med att minska onödig energianvändning genom att effektivisera.

Förnybar elproduktion från vind- och solkraft behöver fortsätta att öka, liksom biobaserad elproduktion genom kraftvärme. Bioenergi bör främst baseras på restprodukter och avfall och begränsas av det tillgängliga utbudet inom ramen för ett skogslandskap med ökande kolsänka och bevarad biologisk mångfald. Även småskalig förnybar energiproduktion¹⁹ kan bidra väsentligt och potentialen för solkraft i länet är stor.

Denna åtgärd innebär att aktören åtar sig att bidra med att öka den förnybara energiproduktionen i länet genom att investera eller främja den förnybara energiproduktionen i länet på ett eller annat sätt. Exempelvis kan det innebära ökad andel: vindkraft, solel, solvärme, biokraft, biovärme (inklusive förnybar fjärrvärme, bioolja eller pelletspanna, halm), fjärrvärme från energiåtervinning och geoenergi.

¹⁸ Klimat- och energistrategi för Jönköpings län, Meddelande nr 2019:18

¹⁹ Se Ordlista för definition av förnybar energi.

Genomförande

Aktören ska bidra till att öka produktionen av el, värme och kyla från förnybara energikällor. Det finns flera sätt att åstadkomma detta och respektive aktör väljer själv hur de vill genomföra åtgärden. Målet är att varje organisation eftersträvar att öka den förnybara energiproduktionen så mycket som möjligt.

Varje organisation genomför åtgärder inom ett eller flera områden inom Tabell 3. De nya installationer/investeringar enligt förslagen nedan som aktören väljer att åta sig ska genomföras under programperioden.

Tabell 3 Tabell över områden inom åtgärden samt förslag på aktiviteter inom förnybar energi.

Producera	Avtala	Investera
<ul style="list-style-type: none"> • Installera egna solkraftsanläggningar på fastighet, eller annan lämplig yta. • Producera egen värme från förnybara energislag. • Införa solceller på annans fastighet eller mark (äger anläggningen). 	<ul style="list-style-type: none"> • Köpa andelar på en solanläggning i länet. • Köpa andelar i en vindkraftsanläggning i länet • Köpa in fjärrvärme och fjärrkyla från förnybara energikällor och energiåtervinning. 	<ul style="list-style-type: none"> • Investera i biokraft, dvs el från biobränsle. • Investera i solvärme. • Investera i geoenergi (berg-, mark-, sjövärme/kyla), ex. bergvärme, jordvärme, borrhålslager.

Ansvariga aktörer

Aneby kommun, Eksjö kommun, Gislaveds kommun, Gnosjö kommun, Habo kommun, Jönköpings kommun, Nässjö kommun, Tranås energi, Sävsjö kommun, Vaggeryds kommun, Vetlanda kommun, Värnamo kommun (inklusive Finnvedsbostäder), Aneby Miljö och Vatten AB, Elmia AB, Jönköping Energi AB, Länsstyrelsen, Mullsjö Energi & Miljö AB, Nässjö Affärsverk AB, Region Jönköpings län

Effekt och uppföljning

Uppföljning kommer att ske genom åtgärdswebben där aktören ska beskriva vilket område samt vilken typ av åtgärd aktören ämnar genomföra, för att åtgärden ska kunna följas. Aktören ska även rapportera mängden förnybar energi som generas av dess insats. Som basår används år 2020 och efterföljande år för förändringen.

G: Aktören har installerat minst en ny anläggning/har ett nytt avtal eller har en ny investering enligt aktiviteter i Tabell 3.

H: Aktören har påbörjat aktiviteter som listas i Tabell 3.

P: Aktören har påbörjat kartläggning/offertförfrågning av aktiviteten i Tabell 3.

Bidrar även till andra miljö kvalitets- och globala mål för hållbar utveckling

Åtgärden bidrar till globala mål för hållbar utveckling i Agenda 2030, framför allt mål 7 Hållbar energi åt alla, 13 Bekämpa klimatförändringarna. Aktuella miljö kvalitetsmål är Begränsad klimatpåverkan, God bebyggd miljö och Frisk luft.

Kostnad och finansiering

Från några kommuner har vi fått in kostnadsbedömningar, här ser vi att det främst är kostnader i investeringar som i sin tur kan generera inkomster. Stor variation i vad aktören väljer att genomföra. Fördjupad bedömning behöver göras inom respektive organisation.

16. FRÄMJA PRODUKTIONEN AV FÖRNYBAR ENERGI

Syfte och mål

Åtgärden syftar till att stärka förutsättningar för mer produktion av förnybar el, värme och kyla i Jönköpings län.

Bakgrund

För att stärka förutsättningarna och möjliggöra för fler aktörer att producera mer förnybar el, värme och kyla i länet behövs främjande åtgärder som ökar kunskapen om och bidrar till positiv inställning till de olika möjligheter som finns för att producera förnybar energi.

Energikontor Norra Småland har i sitt arbete identifierat en rad olika behov inom ämnesområdet. I solkraftanläggningar förekommer exempelvis brister avseende säkerhet, dimensionering och effektivitet. Vindkraftsetableringar kan underlättas genom att projekten är väl lokaliserade och förankrade hos den aktuella kommunen och med personer eller verksamheter som finns i närheten av det tilltänkta projektet. Det finns möjligheter att samarbeta kring satsningar och investeringar i större utsträckning än vad som sker idag. Klimatkommunerna har sammanställt en rad exempel på hur kommer kan få till nya anläggningar i samarbete med andra, till exempel. energibolag.

Genomförande

Energikontor Norra Småland genomför under programperioden aktiviteter för att främja produktionen av förnybar energi i länet tillsammans med de kommunala energi- och klimatrådgivarna. Det kommer främst ske genom att anordna föreläsningar, utbildningar, bjuda in till dialog, sprida information med företag i länet som målgrupp.

Nya projekt kan komma att starta inom ämnesområdet för att förstärka arbetet och kan vara fokuserat på en specifik energikälla eller identifierade möjligheter och behov.

Ansvariga aktörer

Region Jönköpings län (Energikontor Norra Småland)*, kommunerna: Eksjö, Nässjö, Värnamo, Jönköping, Vetlanda, Tranås samt Nässjö Affärsverk AB, Jönköping Energi AB, Mullsjö Energi & Miljö AB.

Effekt och uppföljning

Uppföljning kommer att ske genom att ansvarig aktör rapporterar via åtgärdswebben genomförda aktiviteter (inklusive resultatuppföljning av dem).

G: Totalt tio aktiviteter är genomförda vid programperiodens slut.

H: Minst fem aktiviteter är genomförda under programperioden.

P: Minst en aktivitet är genomförd.

Bidrar även till andra miljökvalitets- och globala mål för hållbar utveckling

Åtgärden bidrar till globala mål för hållbar utveckling i Agenda 2030, framför allt mål 7 Hållbar energi åt alla, 13 Bekämpa klimatförändringarna. Aktuella miljökvalitetsmål är Begränsad klimatpåverkan, God bebyggd miljö och Frisk luft.

Kostnad och finansiering

Kostnader för aktiviteterna och arbetstid. Finansiering genom befintliga och kommande projekt.

Gröna näringar och natur

Jord- och skogsbruk är viktiga näringar för länet och bedrivs på en stor del av länets yta. Användningen av fossila bränslen behöver minska och jord- och skogsbruket behöver bli mer energieffektivt samtidigt som de biologiska värdena fortsätter att värnas. Verksamheten måste anpassas för att hantera konsekvenserna av ett förändrat klimat. Även naturen är en viktig resurs i både anpassning till ett förändrat klimat och genom upptaget av växthusgaser.

17. ÖKAD KUNSKAP OM SKOGSBRUKETS KLIMATPÅVERKAN OCH ANPASSNING TILL ETT FÖRÄNDRAT KLIMAT

Syfte och mål

Åtgärden syftar till att öka kunskapen om långsiktiga och hållbara skötselmetoder för skogsbruk, minska växthusgasutsläpp och ett skogsbruk som är anpassat efter ett förändrat klimat med hänsyn till den biologiska mångfalden.

Bakgrund

Skogsbruket är en viktig näringsgren för länet och har en viktig roll i omställningen mot mer förnybar energi. Skogen ska räcka till i omställningen och den ska samtidigt verka för kolinlagring men inte missgynna den biologiska mångfalden.

Skogsbruket har stor potential att minska sina utsläpp genom bland annat effektivisering och att ersätta fossila drivmedel i arbetsmaskiner.

Skogen har en viktig roll i omställningen till ett fossilfritt samhälle. För Sveriges möjligheter att nå mål om fossilfrihet och en minskad klimatpåverkan är det viktigt med livskraftigt skogsbruk som även i framtiden kan leverera förnybar råvara. Åtgärder för att säkerställa en hög produktion även i ett förändrat klimat handlar i många fall om klimatanpassning. Klimatanpassning handlar i sin tur om flera olika delar så som val av plantmaterial, hur man hanterar förändrade vattenförhållanden, nya skadegörare, viltskador på växande skog och kraftigare stormar osv, men det handlar inte minst om det som kallas ståndortsanpassning, vilket menas att kunna föryngra med rätt trädslag på rätt plats. Det här är viktigt både för att få träd och skogar som överlever, men också för att få en variation i våra skogar och kunna sprida riskerna. Ett varierat skogsbruk ökar även möjligheten för våra skogars naturliga biologiska mångfald att överleva. Detta är en viktig faktor då dessa arter och deras anpassningsförmåga är nödvändiga för att minska konsekvenserna av ett förändrat klimat.

I *Samverkansprocess för ökad skogsproduktion* har Skogsstyrelsen tillsammans med skogsnäringen pekat ut ett antal åtgärder för att stärka skogsproduktionen, inte minst mot bakgrund av ett förändrat klimat. Klimatrådet Jönköpings län kommer kunna vara ett lämpligt forum för samarbete i genomförandet av vissa åtgärder som är kopplade till klimat och ett hållbart skogsbruk.

Vatten i skogen har stor betydelse för både produktion och miljö, inte minst i ett förändrat klimat där vi väntar oss en situation med både mer och mindre vatten i skogen vid olika tider på året. Åtgärder och hänsyn till vatten har stor påverkan även på naturvärdena och är en fråga som engagerar många skogsägare.

Att restaurera hydrologiskt påverkade myrmarker kan vara en betydelsefull åtgärd för att minska utsläpp av växthusgaser men även gynna den biologiska mångfalden och vattenushållning.

Genomförande

Rådgivning och kunskapshöjande inom området kan ske på olika sätt. Nedan listas de områden som är prioriterade under denna programperiod.

- a) Kunskapshöjande aktiviteter för skogsägare av skogsbruket genomförs för att säkerställa ett fortsatt bidrag med förnyelsebar råvara till bioekonomin på ett hållbart sätt. Det inkluderar en rad frågor kopplat till skogsskötseln, varav ståndortsanpassning och trädslagsval och val av skötselmetoder är några av de mest avgörande. I grunden är dessa aktiviteter stort kopplade till klimatanpassning men leder också till att säkerställa tillväxt (kolinlagring) och produktionen av biomassa med beaktan av biologisk mångfald. Aktiviteten inkluderar även samarbete kring relevanta delar av genomförandet av 88-punktsprogrammet kopplat till Samverkansprocess för ökad skogsproduktion.
- b) Inspirationsaktiviteter kopplat till vatten i skogen genomförs. Kan ske genom till exempel samarbete med pågående EU-projekt Grip on life. Det kan vara temakväll digitalt eller i fält om hållbart skogsbruk invid vatten eller till exempel lyfta för- och nackdelar med hydrologisk restaurering av myrmarker samt goda exempel (restaurering av Anderstorp Stormosse eller Skogsstyrelsens och Södras samarbetsprojekt om restaurering av dikade övergivna jordbruksmarker på torv).
- c) Seminarier med olika kunskapsteman:
  - Hur kan skogsbruket bidra till omställningen genom att minska sina utsläpp och använda energin effektivare?
  - Vilka investeringsbidrag som finns för att öka kunskapen om drivmedelskonverteringar och energieffektiviseringar.

Ansvariga aktörer

Den ansvariga aktören ansvarar för att aktiviteten blir genomförd och håller ihop. Flera av aktiviteterna kan med fördel genomföras gemensamt.

- a) Skogsstyrelsen*, Södra och Lantbrukarnas Riksförbund
- b) Länsstyrelsen*, Skogsstyrelsen och Södra
- c) Länsstyrelsen*, Södra och Lantbrukarnas Riksförbund.

Effekt och uppföljning

Den önskade effekten av denna åtgärd är minskade växthusgasutsläpp, minskat fossilberoende. Ett skogsbruk som är klimatanpassat, gynnar den biologiska mångfalden och bidrar till grön omställning.

Aktiviteterna ska vara spridda geografiskt över länet.

G: Minst fyra aktiviteter inom båda a) och b) och minst tre seminarier inom c) är genomförda under programperioden.

H: Minst 4 aktiviteter inom a) och b) tillsammans och minst ett seminarium inom c) är genomförda.

P: Minst två aktiviteter är genomförda inom a) – c).

Bidrar även till andra miljö kvalitets- och globala mål för hållbar utveckling

Åtgärden bidrar till globala mål för hållbar utveckling i Agenda 2030, framför allt mål 15 Ekosystem och biologisk mångfald, 13 Bekämpa klimatförändringarna. Aktuella miljö kvalitetsmål är Ett rikt växt- och djurliv, Levande sjöar och vattendrag, Myllrande våtmarker, Levande skogar. Åtgärden bidrar även till klimatanpassning samt skogsstrategin Smålands skogar får värden att växa²⁰.

Kostnad och finansiering

Kostnad för de olika aktiviteterna <100 000 kr samt arbetstid.

18. ÖKAD KUNSKAP OM JORDBRUKETS KLIMATPÅVERKAN OCH ENERGIEFFEKTIVISERINGSMÖJLIGHETER

Syfte och mål

Åtgärden syftar till att öka kunskapen om långsiktiga och hållbara metoder för jordbrukskötsel, minska växthusgasutsläppen och att energin används på ett effektivare sätt.

Bakgrund

Jordbruket är en viktig näringsgren för länet med möjligheter att bidra i samhällets omställning till fossilfrihet bland annat genom kolinlagring i marken och produktion av förnybar energi.

Jordbruket har potential att minska sin energianvändning och sina utsläpp av växthusgaser genom effektiviseringar och genom att ersätta fossila drivmedel exempelvis i arbetsmaskiner och i anläggningar för torkning och uppvärmning. Dessutom finns goda förutsättningar för utbyggnad av förnybar energiproduktion av biobränsle, sol och vindkraft. Jordbruket har genom dessa produkter potential att bidra till andra branschers omställning till fossilfrihet.

Livsmedelsstrategin för Jönköpings län har som mål att öka produktionen av livsmedel. Det behöver göras på ett hållbart sätt bland annat genom att öka och sprida kunskapen om klimatsmart produktion av livsmedel, öka och sprida kunskapen om jordbrukets förmåga att binda kol i marken, arbeta med utveckling och klimatanpassning av framtidens grödor, arbeta med viltskadeproblematik, gynna den biologiska mångfalden och genom att stötta utvecklingen av en fossilfri maskinpark.

Klimatförändringarna ställer krav på anpassningar inom jordbruket. Ett förändrat klimat kan förväntas öka behovet av bevattning samt utveckling och klimatanpassning av framtidens grödor bland annat med avseende på torkresistens. Även faktorer som växtföljd, markhälsa och jordens mullinnehåll har betydelse för vattenhållande förmåga och produktivitet. Vatten i odlingslandskapet har stor betydelse för både produktion och miljö, inte

²⁰ [Smålands skogar får värden att växa](#)

minst i ett förändrat klimat där vi väntar oss en situation med både mer och mindre vatten i odlingslandskapet vid olika tider på året. Åtgärder och hänsyn till vatten har stor påverkan även på naturvärdena och är en fråga som engagerar många jordbrukare.

Utdikade torv- och mulljordar står för en stor del av växthusgasutsläpp förknippade med jordbruk. Vissa av dessa marker kan vara lämpliga för återvätning till våtmark. Klimat- och miljönyttan med åtgärden ska vägas mot markens produktivitet och brukningsvärde. Våtmarker kan i vissa fall konstrueras för att även kunna användas för bevattning.

Genomförande

Rådgivning och kunskapshöjande inom området kan ske på olika sätt. Nedan listas de områden som är prioriterade under denna programperiod.

- a) Seminarieserie med olika kunskapsteman:
  - Hur kan jordbruket bidra till omställningen med förnybar energi, bränslen och drivmedel?
  - Markhälsa och kolinlagring i marken.
  - Klimatanpassning av framtidens grödor.
  - Information om tillgängliga investeringsbidrag med syfte att öka takten i investeringar i energieffektivisering och drivmedelskonverteringar.
- b) Återskapa våtmarker. Seminarier och rådgivning för att öka kunskapen om klimat- och miljöeffekter, vattenvårdande effekter och möjligheter till samordning med vattenuttag för bevattning. Klimat- och miljönyttan med åtgärden ska vägas mot markens produktivitet och brukningsvärde.
- c) Ökad hållbar livsmedelsproduktion i enlighet med den regionala livsmedelsstrategin för Jönköpings län 2030. Öka och sprida kunskapen hos lantbrukare om klimätförbättrande metoder och effektiviseringar i jordbruket av såväl ekologisk som konventionellt odlade livsmedel samt öka kunskaperna hos offentliga aktörer och konsumenter.

Ansvariga aktörer

- a) Lantbrukarnas Riksförbund*, Länsstyrelsen, Region Jönköpings län (Energikontor Norra Småland) samt kommunerna: Nässjö, Värnamo, Jönköping, Vetlanda, Tranås, Gislaved.
- b) Lantbrukarnas Riksförbund *, Länsstyrelsen och Region Jönköpings län
- c) Region Jönköpings län*, Länsstyrelsen, Lantbrukarnas Riksförbund

Effekt och uppföljning

G: Minst tre aktiviteter inom alla tre områden a), b) och c) genomförda under programperioden.

H: Totalt är minst fyra aktiviteter inom a) – b) och minst två aktiviteter inom c) genomförda under programperioden.

P: Totalt är minst två aktiviteter inom a) – b) och minst en aktivitet inom c) genomförd under programperioden.

Bidrar även till andra miljö kvalitets- och globala mål för hållbar utveckling

Åtgärden bidrar till globala mål för hållbar utveckling i Agenda 2030, framför allt mål 2 Ingen hunger, 12 Hållbar konsumtion och produktion, 13 Bekämpa klimatförändringarna. Aktuella miljö kvalitetsmål är Begränsad klimatpåverkan, Ett rikt odlingslandskap och God bebyggd miljö. Åtgärden bidrar även till klimatanpassning.

Kostnad och finansiering

Kostnad för aktiviteterna <100 000 kr samt arbetstid.

Näringsliv och affärsutveckling

Näringslivet har en betydelsefull roll i omställningen till ett hållbart samhälle. Länets näringsliv behöver vara konkurrenskraftigt och gå från fossilbaserade till biobaserade råvaror. Produktutveckling och tillverkning behöver ske resurseffektivt, med låg klimatpåverkan och med ökat fokus på cirkulära affärsmodeller för såväl varor som tjänster.

19. UTVECKLAD TILLSYN FÖR RESURSEFFKTIVA FÖRETAG

Syfte och mål

Syftet är att öka kunskapen om resurs- och energieffektivisering, få företag att jobba systematiskt och strukturerat med energifrågan samt följa upp företagens i arbetet med genomförande av åtgärder. Målet är att energin används effektivt och växthusgasutsläppen hos länets företag har minskat.

Bakgrund

Energianvändningen inom industrin motsvarar idag en knapp fjärdedel av länets energianvändning. Studier av små- och medelstora företag visar på att störst potential finns inom stödprocesserna för dessa företag. För större företag inom tillverkningsindustrin finns stora vinster i åtgärder inom till exempel värmeåtervinning, enligt de företag som deltar i Energi-steget. Energibesparingar kan också ske genom att företag jobbar systematiskt och strukturerat med energi.

Företag behöver även vidga sitt arbete med energieffektiviseringar till att även inkludera resurser som vatten, kemikalier, material i tillverkningsprocessen i större utsträckning. Behovet av information kring ekonomiska stöd som främjar hållbar utveckling.

Växthusgasutsläppen inom industrin har minskat kraftigt sedan 1990. För att nå länets klimatomål och 1,5-gradersmålet måste industrin och företag fortsätta att energieffektivisera och konvertera från fossila energislag till förnybara, samt inkludera fler resurser i sitt effektiviseringsarbete.

Genom tillsyn (enligt 26:1§ Miljöbalken) kan kommunerna och Länsstyrelsen underlätta genom information och liknande insatser till ett enskilt företag för att fullgöra sina skyldigheter inom energihushållning enligt Miljöbalken.

Genomförande

Länsstyrelsen och kommunen utvecklar och prioriterar sitt arbete med energi och klimat inom prövning, tillsyn och tillsynsvägledning genom att:

- a) Inkludera energi- och klimatfrågan i prövningsärenden.
- b) Genom tillsyn arbeta för och följa upp att bolag genomför energieffektiviserande åtgärder.
- c) Dela sina erfarenheter till kommunerna genom tillsynsvägledningen.

Ansvariga aktörer

- a) Länsstyrelsen*, kommunerna: Aneby, Eksjö, Gislaved, Nässjö, Jönköping, Tranås, Vetlanda, Värnamo.
- b) Länsstyrelsen*, kommunerna: Aneby, Eksjö, Gislaved, Nässjö, Jönköping, Tranås, Vetlanda, Värnamo.
- c) Länsstyrelsen

Effekt och uppföljning

Effekten är att fler åtgärder genomförs och på så sätt når vi en effektivare användning av energi inom industrin samt minskade växthusgasutsläpp.

Länsstyrelsen:

G: Aktören utvecklar sitt arbete genom att genomföra a), b) och c).

H: Aktören utvecklar sitt arbete genom att genomföra två av a), b) eller c).

P: Aktören utvecklar sitt arbete genom att genomföra en a), b) eller c).

Kommunerna:

G: Aktören har genomfört a) och b).

H: Aktören har genomfört a) eller b).

P: Aktören har tagit fram en plan för genomförande.

Bidrar även till andra miljö kvalitets- och globala mål för hållbar utveckling

Åtgärden bidrar till globala mål för hållbar utveckling i Agenda 2030, framför allt mål 9 Hållbar industri och innovationer och infrastruktur, 13 Bekämpa klimatförändringarna. Aktuella miljö kvalitetsmål är Begränsad klimatpåverkan, God bebyggd miljö.

Kostnad och finansiering

Finansiering inom ordinarie budget. Kostnader för resor och arbetstid.

Från några kommuner har vi fått in kostnadsbedömningar, här ser vi att det främst är kostnader i arbetstid. Fördjupad bedömning behöver göras inom respektive organisation.

20. WORKSHOPS FÖR CIRKULÄR EKONOMI

Syfte och mål

Fler företag i länet använder cirkulära affärsmodeller.

Bakgrund

Cirkulär ekonomi är ett uttryck för ekonomiska modeller där cirkulära kretslopp i ett företag, samhälle eller en organisation används snarare än linjära processer som hittills har varit dominerande. Cirkulär ekonomi är inspirerad av naturens kretslopp. Strävan är att avfall inte ska uppstå eller ses som en råvara. Därför designas produkterna så att de är lätta att återvinna. Biologiskt material ska kunna komposteras, och övrigt material designas så att det går att

- Återanvändas
- Repareras
- Materialåtervinnas
- Energiutvinnas

Idag återförs endast 12 procent av sekundärt material och resurser till ekonomin på EU-nivå. Cirkulär ekonomi är ett aktuellt och prioriterat område inom EU. Europeiska kommissionen antog under våren 2020 en handlingsplan för cirkulär ekonomi²¹. Det är önskvärt och en stor möjlighet för länet att tidigt vara med i omställningen.

Även Sverige har under år 2020 tagit fram en nationell strategi för cirkulär ekonomi²².

Under år 2019 drev CSR Småland ett pilotprojekt om cirkulär ekonomi. Syftet med projektet var att öka kunskapen om cirkulär ekonomi och medvetenheten om fördelarna med cirkulära affärsmodeller. Företag som ingick i projektet arbetade även fram handlingsplaner för hur de ska arbeta vidare med cirkulär ekonomi i sin verksamhet. Under projektet genomfördes även ett antal workshops för intresserade företag bland annat i Värnamo och Jönköping. Det är önskvärt att denna kunskap kan fortsätta spridas till fler företag och kommuner i hela länet.

Då föreningen CSR Småland har lagts ned och verksamheten flyttat över till konsultbolaget Hållbarhetsteamet är det från och med 2024 Hållbarhetsteamet som antar rollen som samordnare

Den regionala utvecklingsstrategin (RUS) har målet att år 2035 är Jönköpings län ett hållbart län. Det innebär bland annat att länet präglas av en hållbarhetsdriven näringslivsutveckling och cirkulära ekonomier²³. Åtgärden och aktivitet i kommande handlingsplan till RUS kan med fördel samordnas.

Genomförande

Minst en workshop om cirkulär ekonomi genomförs i alla länets kommuner under programperioden (2021–2025). Målgruppen för workshoppen är företag i länet. Kommunerna kan välja att använda annan liknande part att hålla ihop workshopparna efter en liknande metod. Hållbarhetsteamet kontakter kommunerna för att boka in dagen. Kommunerna, förslagsvis näringslivsavdelning eller motsvarande, sköter det praktiska kring arrangemanget som spridning av inbjudan och bokning av lokal etc. Hållbarhetsteamet eller annan part

²¹ https://ec.europa.eu/environment/circular-economy/pdf/new_circular_economy_action_plan.pdf

²² <https://www.regeringen.se/informationsmaterial/2020/07/cirkular-ekonomi---strategi-for-omstallningen-i-sverige/>

²³ Jönköpings län - Regional utvecklingsstrategi 2020-2035, Region Jönköpings län, [regional-utvecklingsstrategi-for-jonkopingslan-2020-2035.pdf](https://www.regionjonkopingslan.se/regionalt-utvecklingsstrategi-for-jonkopingslan-2020-2035.pdf) (rjl.se)

håller ihop själva workshopen. Arrangemanget finansieras av deltagaravgifter eller annan vald finansiering.

Hur workshoparna ska byggas upp och vad som ska vara i fokus, på respektive workshop bestäms i dialog mellan kommunerna och Hållbarhetsteamet eller annan part. Vid önskemål kan fler workshopar per kommun anordnas, till exempel en allmän och en fördjupning.

Ansvariga aktörer

Hållbarhetsteamet, Aneby kommun, Eksjö kommun, Gislaveds kommun, Gnosjö kommun, Habo kommun, Jönköpings kommun, Nässjö kommun, Sävsjö kommun, Tranås kommun, Vaggeryds kommun, Vetlanda kommun, Värnamo kommun, Region Jönköpings län

Effekt och uppföljning

Konsultbyrån Material Economics har i en studie²⁴ från 2018 uppskattat att inom EU kan industrins koldioxidutsläpp minska med mer än 50 procent genom att övergå till cirkulära flöden.

Kommunerna:

G: Minst en workshop om cirkulär ekonomi är genomförd i kommunen.

H: Datum för workshopen är inbokad och planering pågår.

P: Ansvariga på kommunen har etablerat kontakt med Hållbarhetsteamet eller annan part.

Hållbarhetsteamet:

G: Minst en workshop i de kommuner som deltar i åtgärden är genomförd.

H: En workshop är genomförd i mer än hälften av kommunerna som deltar i åtgärden.

P: En workshop är genomförd.

Bidrar även till andra miljö kvalitets- och globala mål för hållbar utveckling

Åtgärden bidrar till globala mål för hållbar utveckling i Agenda 2030, framför allt mål 9 Hållbar industri, innovationer och infrastruktur och 12 Hållbar konsumtion och produktion, 13 Bekämpa klimatförändringarna. Aktuella miljö kvalitetsmål är Begränsad klimatpåverkan, Giftfri miljö och God bebyggd miljö.

Kostnad och finansiering

Workshoparna finansieras helt av deltagaravgifter. Kostnad för kommunerna är personals arbets tid.

På Delegationen för cirkulär ekonomis webbplats²⁵ finns det en sammanställning över olika finansieringsmöjligheter för åtgärder inom cirkulär ekonomi.

21. AFFÄRSUTVECKLING INOM HÅLLBARHET FÖR LÄNETS FÖRETAG

Syfte och mål

Åtgärden syftar till att stärka näringslivet i deras arbete med klimat och energi med avsikt att uppfylla de globala hållbarhetsmålen inom Agenda 2030. Målet är att företagen i länet

²⁴ The circular Economy – a powerful force for climate mitigation,

²⁵ <https://www.delegationcirkularekonomi.se/finansiering>

ska minska sina växthusgasutsläpp, öka andelen förnybar energi, bedriva ett systematiskt och strukturerat energieffektiviseringsarbete samt bidra med nya affärslösningar.

Bakgrund

I klimat- och energistrategin för Jönköpings län pekas näringsliv och affärsutveckling ut som ett av sju fokusområden. Fokusområdet har två inriktningar:

- Näringslivet är resurseffektivt, har låg klimatpåverkan och är anpassat efter ett förändrat klimat.
- Näringslivet bidrar med affärslösningar. Att bidra till symbios, sprida goda exempel, skapa nya lösningar är viktiga aspekter för att gå från ord till handling och öka takten i omställningen.

Näringslivet har en betydelsefull roll i omställningen till ett hållbart samhälle och bidrar på många sätt i omställningen. Utsläpp och resursanvändning behöver minska hos alla företag. För att möjliggöra energieffektiviseringar, utsläppsminskningar och nya affärslösningar samt affärsmodeller krävs också nya samarbeten. Ett gott exempel på att skapa nya samarbeten är Region Jönköpings län som har startat upp ett nätverk för hållbar näringslivsutveckling.

För att stärka näringslivet i deras arbete med klimat och energi behöver fler aktörer samarbeta för att tillsammans vägleda näringslivet. Det kan handla om att stötta företagare i frågorna:

- **Vad kan just mitt företag göra?** Företagsspecifik rådgivning och coaching från experter inom hållbarhet, exempelvis kopplat till cirkulär ekonomi och industriell symbios.
- **Var finns pengarna?** Informationsspridning kring ekonomiska stöd och finansieringsalternativ samt hjälpa till med bidragsansökningar.

Genomförande

Åtgärden innebär att Almi Företagspartner;

- Coachar och genomlyser länets företag så att de kan ta nästa steg inom hållbarhetsarbetet. Tydlig koppling kommer att finnas till finansieringsmöjligheter.
- Anordnar seminarier eller webinarier för länets företag med fokus hållbarhet inom näringslivet.
- Deltar aktivt i regionens nätverk för hållbar näringslivsutveckling under programperioden, för att dela med sig av det pågående arbetet, sprida och ta emot goda exempel, för att få kontakt med företag som vill utveckla sitt hållbarhetsarbete samt för att samordna finansieringsmöjligheter med avsikten att koppla rätt finansiellt instrument till varje företags behov.

Fokus för ovanstående aktiviteter är små och medelstora företag (SMF).

Konkret går det till så att företagen anmäler sitt intresse att delta till Almi, och får sedan hjälp med att identifiera relevanta hållbarhetsområden, de mest väsentliga hållbarhetsaspekterna att arbeta med samt tillhörande handlingsplaner utifrån utvecklings- och affärsmöjligheter. Detta sker med nära koppling till ISO 26000 - *Organisationers samhällsansvar*. Därtill kopplas lämpliga finansieringsmöjligheter med fokus på implementeringen i

företagens hållbara utveckling. Exempel på finansieringsmöjligheter är Klimatklivet (Naturvårdsverket), Grönt lån (Almi), Utvecklingsmedel för Grön Omställning (Almi, Region Jönköpings län och Tillväxtverket) med flera.

Ansvariga aktörer

Almi Företagspartner i Jönköping AB

Effekt och uppföljning

Åtgärden leder till ett näringsliv som arbetar mer systematiskt med klimat- och energifrågan.

Uppföljning:

G: Almi Företagspartner har under perioden genomfört minst 150 affärsutvecklingsinsatser inom hållbarhet till länets företag. Minst 10 seminarier/webbinarier har anordnats med koppling till hållbarhet mot målgruppen SMF i Jönköpings län.

Almi har under åren fördelat 90 % av avsatt budget för utvecklingsmedel kopplat till hållbarhet. Samt beviljat minst 15 gröna lån under perioden.

H: Almi Företagspartner har under perioden genomfört minst 75 affärsutvecklingsinsatser inom hållbarhet till länets företag. Minst 5 seminarier/webbinarier har anordnats med koppling till hållbarhet mot målgruppen SMF i Jönköpings län.

Almi har under åren fördelat 45 % av avsatt budget för utvecklingsmedel kopplat till hållbarhet. Samt beviljat minst 8 gröna lån under perioden.

P: Almi Företagspartner har under perioden genomfört minst 5 affärsutvecklingsinsatser inom hållbarhet till länets företag. Minst 1 seminarier/webbinarier har anordnats med koppling till hållbarhet mot målgruppen SMF i Jönköpings län.

Almi har under åren fördelat 10 % av avsatt budget för utvecklingsmedel kopplat till hållbarhet. Samt beviljat minst 1 grönt lån under perioden.

Bidrar även till andra miljö kvalitets- och globala mål för hållbar utveckling

Åtgärden bidrar till globala mål för hållbar utveckling, framför allt mål 7 Hållbar energi för alla, 9 Hållbar industri, innovationer och infrastruktur, 12 Hållbar konsumtion och produktion, 13 Bekämpa klimatförändringarna. Aktuella miljö kvalitetsmål är Begränsad klimatpåverkan, Frisk luft, Giftfri miljö och God bebyggd miljö.

Kostnad och finansiering

Finansiering inom ordinarie budget och beviljade projektmedel.

Projektåtgärder

Block 3 innehåller sex projektåtgärder. Projektåtgärder ska ses som en idébank till åtgärder. Under framtagandeprocessen har det uppkommit flera idéer på åtgärder som kräver extern finansiering eller vidare utredning. Eftersom det är svårt att hinna söka finansiering under framtagandeprocessen och remissperioden, tas de inte med som en områdesspecifik åtgärd i programmet. Idéerna bedöms dock ha en stor potential och lyfts ändå med i programmet som en idébank. Eftersom de ska kunna anpassas till aktuella utlysningar beskrivs de inte i lika stor detalj som övriga åtgärder. Den aktör som vill söka ett projekt kopplat till dessa idéer får gärna höra av er till Länsstyrelsen.

Dessa förslag kommer inte följas upp årligen utan endast vid slutuppföljningen och då för att se om projekten har kommit igång.

I. KARTLÄGGNING AV VARU- OCH ENERGIFLÖDEN SAMT RESTFLÖDEN

Syfte och mål

Syftet är att genom kartläggning kunna värdera, kvantifiera och kategorisera varu- och restflöden samt eventuella energiflöden för att få kunskap och möjlighet att effektivisera, cirkulera samt reducera dessa flöden.

Bakgrund

En mängd material (avfall) samlas in och sorteras. En hel del av det material som köps in i kommuner och övrig verksamhet är sådant som går i stort sett direkt till någon form av sortering och återvinning till exempel emballage.

Att skaffa sig kunskap om material och energiflöden är grunden till att kunna påverka dessa. Kan dessutom ett värde sättas på det svinn som uppstår i de olika stegen under användningen, så kan detta värde användas vid bedömning av vilka åtgärder som kan vara ekonomiskt fördelaktiga eller att olika alternativ på lösningar kan ställas mot varandra och på så vis bidra till att kunna ta bra beslut. Resultatet från en kartläggning kan också ge en bra grund för upphandlare som kan ställa krav på emballage, material eller energi så att det redan i inköpsfasen sker en reduktion av onödig materialhantering. Det kan dock finnas säkerhets- och sekretessaspekter som behöver beaktas vid hanteringen av informationen.

Enligt FN:s internationella resurspanel har resurseffektivitet potential att globalt leda till över 60 procent minskade utsläpp av växthusgaser till 2050. Utöver detta antas resursbehovet minska med närmare 30 procent samtidigt som ekonomiska nyttor kommer öka markant. Enligt International Energy Agency kommer specifikt energieffektivisering ha potentialen att till 2040 minska växthusgasers påverkan på klimatet med 20 procent. Att öka andelen värdeskapande produkter per andel instoppad resurs genererar också inte bara miljönymta ur klimatperspektiv utan kan exempelvis minska belastning på vattenanvändning och öka resiliens och biodiversitet. I åtgärden kommer en anpassad version av MFCA (14051:2011) ("Material Flow Cost Accounting", en standardiserad metod för att följa flöden av material²⁶) att användas. MFCA är tillämplig på alla organisationer som använder material och energi, oavsett deras produkter, tjänster, storlek, struktur, plats och befintliga hanterings- och redovisningssystem.

²⁶ [ISO - ISO 14051:2011 - Environmental management — Material flow cost accounting — General framework](#)

Det finns en stark koppling till den nationella handlingsplanen för cirkulär ekonomi.

Genomförande

Genom att ta fram ett anpassat verktyg för kartläggning med (MFCA, ISO 14051:2011) materialflödeskostnadsredovisning som grund kommer verktyget/metoden att testas och valideras i en utvald organisation för att senare kunna implementeras inom andra organisationer där verktyget kan användas för att öka resurseffektiviteten. MFCA är också lämpligt att koppla ihop med ISO 14000.

- a) Utveckling och anpassning av mallar för informationsinsamling och redovisning. I detta ingår att göra en vägledning/ bedömning av säkerhets- och sekretessklassning.
- b) Insamling och validering av information och relevant data.
- c) Data och informationsanalys.
- d) Resultatredovisning och åtgärdsförslag.

Inriktning och omfattning kan anpassas utifrån deltagande aktörer. Inledningsvis scannas hela organisation för att få en överblick, därefter kan inriktning väljas.

Effekt

Enligt FN:s internationella resurspanel har resurseffektivitet potentialen att globalt leda till över 60 procent minskade utsläpp av växthusgaser till 2050. Utöver detta antas resursbehovet minska med närmare 30 procent samtidigt som ekonomiska nyttor kommer öka markant.

Det framtagna verktyget kommer att generera resultat som kan användas för att mäta miljöeffekterna och för att ta fram relevanta indikatorer som är uppföljningsbara.

Bidrar även till andra miljö kvalitets- och globala mål för hållbar utveckling

Åtgärden bidrar till globala mål för hållbar utveckling i Agenda 2030, framför allt mål 9 Hållbar industri, innovationer och infrastruktur, 12 Hållbar konsumtion och produktion. Aktuella miljö kvalitetsmål är Begränsad klimatpåverkan.

Kostnad och finansiering

Åtgärden behöver finansieras genom en projektansökan eller att en eller flera verksamheter kan finansiera den. Kostnaden för att ta fram ett fungerande verktyg i en första validerad version och fullt användbar i ett digitalt format beräknas till cirka 3,2 miljoner kronor.

II. MINSKA VATTENKONSUMTIONEN

Syfte och mål

Syftet är att minska vattenkonsumtion av råvatten genom att öka användning av slutna system. Vattenanvändningen och särskilt konsumtion kopplas på ett tydligare vis till tillgången. Ett delmål är att skapa en översiktlig kartläggning över nuvarande vattenanvändning och konsumtion genom att åskådliggöra olika behov samt upprätta en bristanalys över kända/okända nyttjanden.

Bakgrund

Historiskt sett har Sverige god tillgång till råvatten som dessutom varit enkelt och billigt att bereda och transportera. De senaste åren har områden i Sverige upplevt situationer med vattenbrist och låga grundvattennivåer. I juli 2019 gick Statens Geologiska Undersökning (SGU) ut med en rekommendation att kommunerna i södra Sverige bör följa utvecklingen och vid behov inför åtgärder för att minska just vattenförbrukningen²⁷.

Sommaren 2018 beslutade fler än 100 kommuner i Sverige om restriktioner i vattenanvändning huvudsakligen på grund av att produktionen understiger användningen det vill säga att vattenbrist uppkommer. När vattenverkets kapacitetstak nås är oftast sent att planera för att öka kapaciteten. Att bygga ut vattenverk är kostsamt och kan inte utföras i närtid för att kompensera nuläget. Parallellt med kapacitetshöjning behöver Sverige återinvestera i vatteninfrastruktur det vill säga hela ledningskedjan. Även om vatten idag oftast är tillgängligt till en förhållandevis låg kostnad i Sverige så finns alltför exempel där länsstyrelserna inte beviljar ökade vattentillstånd för uttag vilket istället kräver kostsamma investeringar. Förutom att ändra tillgången på rent vatten ger nya krav på vattenkvalitet ett större behov av mer och bättre vattenbehandling, vilket innebär att priset per producerad kubikmeter stiger.

För att möta sårbarheten och säkerställa att samhället har tillgodosett vattenbehovet kan även vattenanvändningen effektiviseras. Ett första steg i effektivisering är att förstå behov och användning. Kartläggning av vattenanvändningen utförs inte idag på ett systematiskt sätt i Sverige då vattnet är så billigt och historiskt har funnits i överflöd.

Statistik inom området är begränsad och datainsamlingen behöver anpassas för att bereda underlag till analyser. Till exempel inom vilka områden (jordbruk, industrin med flera) och aktörer som idag förbrukar vatten och i vilken grad och som kan leda till prioritering för vattenbesparande åtgärder. Det finns beprövade metoder för att åskådliggöra flödesvägar inom andra ämnesområden, till exempel energikartläggning, som troligen kan användas för att kartlägga och genomföra åtgärder inom vattenanvändning.

Länsstyrelsen i Jönköpings län har under år 2020 tagit fram en regional vattenförsörjningsplan. Åtgärdsförslaget ligger i linje med inriktningarna och prioriteringarna i planen.

Genomförande

- a) En analys över data som idag finns tillgängligt och vad som saknas men behövs för att beskriva olika användningar, det vill säga att en bristanalys, tas fram. Projektet ska föreslå metoder och förändringar i datainsamling och arbetssätt för att säkerställa att nödvändig information blir tillgänglig för analyser över användningen, inklusive inför nästa del av projektet. Analysen avses innehålla en beskrivning av flödesvägar och nyttjandevägar.

---

²⁷ SGU 2019 [Grundvattennivåer juli \(sgu.se\)](https://www.sgu.se/Grundvattennivåer_juli)

- b) Energikartläggningsstandardens metodik och redovisningsprinciper anpassas och utvecklas för vattenanvändning. Aktiviteter i denna del av projektet är:
- a. Utveckling och anpassning av mallar för informationsinsamling och redovisning.
  - b. Insamling och validering av information och relevant data.
  - c. Data och informationsanalys. Vart tar vattnet vägen? Flödesvägar och nyttjandet analyseras.
  - d. Resultatredovisning och åtgärdsförslag.
  - e. Kontakt med företag med hög vattennyttjandegrad för att genomföra åtgärder i syfte att minska sin förbrukning. Urvalet av företag utgår ifrån sin vattenförbrukning.

En aspekt som behöver hanteras i projektet och projektansökan är frågan om sekretess. Ett nära samarbete med kommunerna krävs.

Effekt

Effektivare vattenanvändning leder till lägre energianvändning och därmed lägre klimatpåverkan. Förändrad vattenanvändning kommer också leda till att intäkt- och kostnadsfördelningen kan komma att förändras för VA-verksamheten. Om industrier kan öka cirkulation av vatten innebär det en förändring av behoven av kapacitet i ledningsnäten, minskade intäkter från industrin men också att vattenvolymen kan nyttjas till annat. Medborgarnas risk för vattenbrist minskar, medvetenheten kring vatten som resurs ökar och städer kan expandera utan oproportionellt dyra investeringar av vattenverk och ledningsnät.

Bidrar även till andra miljö kvalitets- och globala mål för hållbar utveckling

Åtgärden bidrar till globala mål för hållbar utveckling i Agenda 2030, framför allt mål 9 Hållbar industri, innovationer och infrastruktur, 12 Hållbar konsumtion och produktion, 13 Bekämpa klimatförändringarna. Aktuella miljö kvalitetsmål är Begränsad klimatpåverkan. Åtgärden bidrar även till klimatanpassning och mål i den regionala vattenförsörjningsplanen.

Kostnad och finansiering

Åtgärden behöver finansieras genom projektansökan eller att en eller flera verksamheter bär kostnaden enskilt eller tillsammans. Kostnaden för ett operativt verktyg (modell) i digitalt format beräknas till cirka 1,8 miljoner kronor.

III. SAMORDNING AV KOMMUNERNAS ENERGIPLANER

Syfte och mål

Syftet och målet är att vara ett stöd för kommunerna att upprätta och utveckla sina energiplaner som de enligt Lag (1977:439) om kommunal energiplanering är skyldiga att upprätta.

Bakgrund

En energiplan ska finnas i kommunen enligt lag. Lagen om kommunal energiplanering (1977:439) säger bland annat:

1 § Kommun skall i sin planering främja hushållningen med energi samt verka för en säker och tillräcklig energitillförsel.

3 § I varje kommun skall det finnas en aktuell plan för tillförsel, distribution och användning av energi i kommunen. I en sådan plan skall finnas en analys av vilken inverkan den i

planen upptagna verksamheten har på miljön, hälsan och hushållningen med mark och vatten och andra resurser.

8 § Om en plan som upprättas enligt denna lag kan antas medföra en betydande miljöpåverkan ska en strategisk miljöbedömning göras, beslut fattas, information lämnas samt övervakning och samordning ske enligt 6 kap. 9–19 och 46 §§ miljöbalken.

Frågan om huruvida planen kan antas medföra en betydande miljöpåverkan ska avgöras i ett särskilt beslut enligt 6 kap. 7 och 8 §§ miljöbalken efter att kommunen har gjort en undersökning enligt 6 kap. 6 § miljöbalken och föreskrifter som har meddelats i anslutning till den bestämmelsen. En sådan undersökning behöver inte göras och ett sådant beslut behöver inte fattas om frågan om betydande miljöpåverkan är avgjord genom föreskrifter som regeringen har meddelat med stöd av 6 kap. 4 § miljöbalken. Lag (2017:1031).

För de flesta kommuner ingår detta i miljö- eller klimatstrategi eller liknande moment. Det finns dock ett behov av att se över hur det ser ut och öka samarbetet mellan kommunerna i dessa frågor.

Genomförande

I åtgärden kommer en sammanställning av status på energiplaneringen att kartläggas.

- a) Insamling av de kommunala energiplanerna.
- b) Sammanställning av synergier samt uppfyllandet av lagkraven.
- c) I samråd med kommunerna ta fram utvecklingsbehov och samarbetsmöjligheter.
- d) Upprätta en plan för samordning.

Effekt

Ett ökat samarbete inom länets kommuner kring de kommunala energiplanerna.

Bidrar även till andra miljö kvalitets- och globala mål för hållbar utveckling

Åtgärden bidrar till globala mål för hållbar utveckling i Agenda 2030, framför allt mål 9 Hållbar industri, innovationer och infrastruktur, 12 Hållbar konsumtion och produktion. Aktuella miljö kvalitetsmål är Begränsad klimatpåverkan och God bebyggd miljö.

Kostnad och finansiering

Finansiering kan sökas till exempel hos Energimyndigheten.

IV. TILLVARATA RESTPRODUKTER OCH RESTFLÖDEN INOM INDUSTRIEN

Syfte och mål

Målet är att identifiera potential till och skapa samarbeten för att tillvarata restprodukter och restflöden inom den tillverkande industrin.

Bakgrund

Energianvändningen inom industrin motsvarar idag en knapp fjärdedel av länets energianvändning. Ett smart sätt att effektivisera användning av material eller energi är genom industriell symbios. Genom samarbete mellan industriföretag kan överskott av material eller energi från en verksamhet användas som råmaterial i ett annat företag. Detta samarbete kan ske mellan två företag eller i ett större nätverk. Att minska behovet av både råvaror och avfallshantering är en grundläggande del i den cirkulära ekonomin.

Genomförande

Åtgärden kan genomföras i steg a) och därefter steg b).

- a) Genomföra en potentialstudie i länet för att uppskatta möjligheterna för industriell symbios.
- b) Genomföra workshops med industriföretag, anordna kunskapshöjande aktiviteter, stärka förutsättningar för samarbetsplattformar och mötesplatser som ska stärka möjligheterna till industriell symbios i länet.

Effekt

Den önskade effekten är en industri som ser nya möjligheter i industriell symbios. Industrier där det skapas samarbeten för att tillvarata restprodukter och avfall som kan bli till en tillgång, resurs eller insats hos någon annan.

Bidrar även till andra miljö kvalitets- och globala mål för hållbar utveckling

Åtgärden bidrar till globala mål för hållbar utveckling i Agenda 2030, framför allt mål 9 Hållbar industri, innovationer och infrastruktur, 12 Hållbar konsumtion och produktion, 13 Bekämpa klimatförändringarna. Aktuella miljö kvalitetsmål är Begränsad klimatpåverkan och God bebyggd miljö.

Kostnad och finansiering

Finansiering genom beviljat projektmedel.

V. LAGRING OCH SMART STYRNING AV EL**Syfte och mål**

Åtgärden syftar till att möjliggöra ett 100 procent förnybart elsystem samt ta höjd för och anpassa elsystemet till ett ökat framtida el- och effektbehov genom att främja efterfrågeflexibilitet samt lagringsmöjligheter av el i Jönköpings län.

Bakgrund

Fler sektorer förväntas använda en större andel elenergi framöver jämfört med idag; exempelvis som substitution av andra energibärare inom industrin samt fler elfordon inom transportsektorn. Detta ställer högre krav på att elsystemet kan hantera ett ökat behov av överföringskapacitet och effektuttag i elnätet. Samtidigt ska elsystemet vara 100 procent förnybart till år 2040, vilket innebär att ett ökat behov av överföringskapacitet och effekt ska kunna tillgodoses trots större inslag av förnybara, intermittenta energikällor. Trots att det i dagsläget inte är så påtagliga problem med kapacitetsbrist i länet är utmaningar att vänta och bör därför hanteras proaktivt.

För att förhindra framtida kapacitetsbrist i länet bör möjligheten att minska effektbehovet ses över, jämte en utbyggnad och förstärkning av elnätet för att avhjälpa kapacitetsbrist.

Effektbehovet kan minska genom ökad efterfrågeflexibilitet och genom lagring av el, exempelvis genom värmeenergi i en varmvattenackumulator eller elenergi i batterier.

Genomförande

Inom programperioden kan aktörer på olika sätt bidra till ökad samverkan mellan stora energianvändare (såväl offentliga som privata), kommunala och regionala nätbolag samt företag som möjliggör mer flexibel elanvändning och lagring.

På lite längre sikt behöver en marknad för effekt etableras (eller beaktas inom befintliga system) där utbudet av och efterfrågan på tillgänglig effekt från olika sorters aktörer prissätts i realtid. På så sätt får elkunder ersättning för att vara flexibla. Det ger en mer effektiv användning av elnätet och det möjliggör även helt nya affärsmodeller för lagring och styrning av el.

Exempel på åtgärder för ökad effektflexibilitet är:

- laststyrning inom industrin avseende bland annat energiintensiva processer och elpannor
- laststyrning av värmepumpar inom bostadssektorn
- lastbalansering av elbilsladdning
- lagring av el i batterier eller genom vätgas
- nyttja tillgänglig effekt från reservkraft och kraftvärme
- styrning av elproduktion från vindkraft

Effekt

Åtgärden förväntas leda till ett mer robust och flexibelt elsystem som kan möta ett ökat el- och effektbehov såväl som en ökad elproduktion från förnybara, variabla energikällor samt minskade effekttoppar bland länets energianvändare.

Bidrar även till andra miljö kvalitets- och globala mål för hållbar utveckling

Åtgärden bidrar till globala mål för hållbar utveckling i Agenda 2030, framför allt mål 7 Hållbar energi åt alla, 8 Anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt, 9 Hållbar industri, innovationer och infrastruktur, 11 Hållbara städer och samhällen, 12 Hållbar konsumtion och produktion. Aktuella miljö kvalitetsmål är Begränsad klimatpåverkan.

Kostnad och finansiering

Finansiering genom sökt och beviljat stöd.

VI. BÄTTRE KÄNNEDOM OM KAPACITETEN I LÄNETS ELNÄT

Syfte och mål

Få bättre kännedom om kapaciteten i lokala- och regionala elnät samt framtida kapacitetsproblem.

Bakgrund

Kapacitetsbristen i länet är i dagsläget inte så stor men med mer förnybar energi, fler elfordon, fler energikonverteringar till el och ökad efterfrågan på el kommer kapacitetsbristen att öka.

I vissa delar av landet, främst i storstadsregionerna, är kapacitetsbristen redan ett problem. Elnätsbolagens skyldighet att ansluta elektriska anläggningar till elnätet kan i vissa fall inte fullgöras och industrier nekas därmed att öka sin nätanslutning och exploatering av nya bostadsområden riskerar att gå i stå om de inte kan nätanslutas.

I Jönköpings län är problemen i dagsläget koncentrerade till landsbygden där elnäten är sämre dimensionerade och där avstånden mellan anslutningspunkterna är stora. För att få en bättre kännedom om hela länets nuvarande och framtida nätkapacitet behöver länets nätägare, kommuner och länsstyrelse samarbeta för att ta fram scenarier över hur det kommande behovet kan se ut och vilka möjligheter som finns. Nulägesanalysen över hur situationen ser ut i länet kan användas för att skapa regionala samarbeten och ligga till grund för framtida projekt eller beslut om investeringar.

Genomförande

Ett samverkansprojekt mellan länets elnätsbolag, kommuner, Region Jönköpings län och Länsstyrelsen. En aktör behöver samordna och driva projektet framåt. Elnätsbolagen och kommunerna tar till exempel fram scenarier och analyser för deras nät för kommande ökning, vilka brister som finns idag. Informationen sammanställs på övergripande nivå för att inte röja känslig information.

Effekt

Den önskade effekten är att Jönköpings län är förberedd inför framtida behov av ökad kapacitet i elnäten.

Bidrar även till andra miljö kvalitets- och globala mål för hållbar utveckling

Åtgärden bidrar till globala mål för hållbar utveckling i Agenda 2030, framför allt mål 7 Hållbar energi åt alla, 9 Hållbar industri, innovationer och infrastruktur, 12 Hållbar konsumtion och produktion. Aktuella miljö kvalitetsmål är Begränsad klimatpåverkan.

Kostnad och finansiering

Finansieras genom sökt och beviljat stöd.

Ordlista

Tabell 4 ordlista

Ord och begrepp	Förklaring
Förnybar energi	Vindenergi, solenergi, aerotermisk energi (luftvärme), geotermisk energi, hydrotermisk energi (vattenvärme) och havsenergi, vattenkraft, biomassa, deponigas, gas från avloppsreningsverk samt biogas.
Hållbart	Följer principer för hållbarhet – med tre dimensioner som ska samverka: ekologisk, social och ekonomisk hållbarhet.
Kapacitetsbrist	Kapacitetsbrist kan innebära två saker, antingen produceras inte tillräckligt med el eller så finns det inte tillräckligt med kapacitet i elnätet för att ansluta och leverera el i den utsträckning som efterfrågas.
Klimatanpassning	Klimatanpassning innebär att anpassa samhället till de förändringar i klimatet vi märker av redan idag och de som förväntas ske i framtiden.
Klimatsmart	Innebär att vi i länet arbetar aktivt både med att minska våra utsläpp av växthusgaser och att anpassa vårt samhälle till de klimatförändringar som sker. Vi gör de bästa tänkbara valen för klimatet.
Koldioxidekvivalenter/ CO2-ekvivalenter	Måttenheter som används för att beräkna den sammanlagda växthuseffekten (som bara koldioxid) av olika växthusgaser.
Konsumtionsbaserade utsläpp	Omfattar växthusgasutsläpp som uppstår regionalt, nationellt och internationellt på grund av privat och offentlig konsumtion i Jönköpings län.
Plusenergilän	Innebär att länet är självförsörjande på förnybar energi och bidrar genom ett överskott till energiomställningen.
Territoriella utsläpp	Omfattar utsläpp från verksamheter i Jönköpings län som geografiskt område. Även export är inkluderat.
Totala växthusgasutsläpp	Inkluderar utsläpp som sker inom länet samt våra utsläpp från konsumtion och resor i andra län och länder. Omfattar de konsumtionsbaserade utsläppen.
Utsläpp	Med utsläpp menas genomgående, om inget annat anges, utsläpp av växthusgaser.
Växthusgaser	Koldioxid (CO ₂), metan (CH ₄), lustgas (N ₂ O), florkolväten (-HFC), flourkarboner (-PFC) och svavelhexafluorid (SF ₆).

Bilaga 1. Åtgärder listade efter aktör

I denna bilaga listas åtgärderna efter aktörerna. Först listas kommunerna i länet samt Region Jönköpings län. Därefter listas alla aktörer i bokstavsordning.

Aneby kommun

ÅTGÄRDER PÅ STRATEGISK NIVÅ

1. Systematiskt arbete med klimat och energi
2. b) Hållbara investeringar

OMRÅDESSPECIFIKA ÅTGÄRDER

12. Upphandling och strategiska inköp
15. Öka produktionen av el, värme och kyla från förnybara energikällor
19. Utveckla tillsyn för resurseffektiva företag
20. Workshops för cirkulär ekonomi

Eksjö kommun

ÅTGÄRDER PÅ STRATEGISK NIVÅ

1. Systematiskt arbete med klimat och energi
2. b) Hållbara investeringar

OMRÅDESSPECIFIKA ÅTGÄRDER

4. Fossilmfria resor i organisationen
5. Fossilmfri arbetspendling
7. Ökat samarbete i samhällsplaneringsprocessen
9. Trygga och sammanhängande vägar för cykel
10. a) och b) Minskad klimatpåverkan från byggnader
11. Renovera resurs- och energieffektivt
12. Upphandling och strategiska inköp
15. Öka produktionen av el, värme och kyla från förnybara energikällor
16. Främja produktionen av förnybar energi
19. a) och b) Utvecklad tillsyn för resurseffektiva företag
20. Workshops för cirkulär ekonomi

Gislaveds kommun

ÅTGÄRDER PÅ STRATEGISK NIVÅ

1. Systematiskt arbete med klimat och energi
2. a) Hållbara investeringar

OMRÅDESSPECIFIKA ÅTGÄRDER

4. Tjänsteresor, besöksresor och kundresor
5. Fossilfri arbetspendling
6. Ökat samarbete i samhällsplaneringsprocessen
9. Trygga och sammanhängande vägar för cykel
- 10.a) Minskad klimatpåverkan från byggnader
11. Renovera resurs- och energieffektivt
- 12 Upphandling och strategiska inköp
15. Öka produktionen av el, värme och kyla från förnybara energikällor
18. Ökad kunskap om jordbrukets klimatpåverkan och anpassning till ett förändrat klimat
19. a) och b) Utvecklad tillsyn för resurseffektiva företag
20. Workshops för cirkulär ekonomi

Gnosjö kommun

ÅTGÄRDER PÅ STRATEGISK NIVÅ

1. Systematiskt arbete med klimat och energi

OMRÅDESSPECIFIKA ÅTGÄRDER

15. Öka produktionen av el, värme och kyla från förnybara energikällor
20. Workshops för cirkulär ekonomi

Habo kommun

ÅTGÄRDER PÅ STRATEGISK NIVÅ

1. Systematiskt arbete med klimat och energi
2. b) Hållbara investeringar

OMRÅDESSPECIFIKA ÅTGÄRDER

4. Fossilfria resor i organisationen
7. Ökat samarbete i samhällsplaneringsprocessen
8. Metodutveckling för samhällsplanering
9. Trygga och sammanhängande vägar för cykel
11. Renovera resurs- och energieffektivt
- 12 Upphandling och strategiska inköp
15. Öka produktionen av el, värme och kyla från förnybara energikällor
20. Workshops för cirkulär ekonomi

Jönköpings kommun

ÅTGÄRDER PÅ STRATEGISK NIVÅ

1. Systematiskt arbete med klimat och energi
2. b) Hållbara investeringar

OMRÅDESSPECIFIKA ÅTGÄRDER

4. Fossilfria resor i organisationen
5. Fossilfri arbetspendling
7. Ökat samarbete i samhällsplaneringsprocessen
8. Metodutveckling för samhällsplanering
9. Trygga och sammanhängande vägar för cykel
10. a) och c) Minskad klimatpåverkan från byggnader
- 12 Upphandling och strategiska inköp
15. Öka produktionen av el, värme och kyla från förnybara energikällor
16. Främja produktionen av förnybar energi
18. Ökad kunskap om jordbrukets klimatpåverkan och anpassning till ett förändrat klimat
19. a) och b) Utvecklad tillsyn för resurseffektiva företag
20. Workshops för cirkulär ekonomi

Nässjö kommun

ÅTGÄRDER PÅ STRATEGISK NIVÅ

1. Systematiskt arbete med klimat och energi
2. b) Hållbara investeringar

OMRÅDESSPECIFIKA ÅTGÄRDER

4. Fossilfria resor i organisationen
5. Fossilfri arbetspendling
7. Ökat samarbete i samhällsplaneringsprocessen
9. Trygga och sammanhängande vägar för cykel
10. a) och c) Minskad klimatpåverkan från byggnader
11. Renovera resurs- och energieffektivt
- 12 Upphandling och strategiska inköp
15. Öka produktionen av el, värme och kyla från förnybara energikällor
16. Främja produktionen av förnybar energi
18. Ökad kunskap om jordbrukets klimatpåverkan och anpassning till ett förändrat klimat
19. a) och b) Utvecklad tillsyn för resurseffektiva företag
20. Workshops för cirkulär ekonomi

Sävsjö kommun

ÅTGÄRDER PÅ STRATEGISK NIVÅ

1. Systematiskt arbete med klimat och energi
2. b) Hållbara investeringar

OMRÅDESSPECIFIKA ÅTGÄRDER

4. Fossilfria resor i organisationen
5. Fossilfri arbetspendling
7. Ökat samarbete i samhällsplaneringsprocessen
8. Metodutveckling för samhällsplanering
9. Trygga och sammanhängande vägar för cykel
10. c) Minskad klimatpåverkan från byggnader
12. Upphandling och strategiska inköp
15. Öka produktionen av el, värme och kyla från förnybara energikällor
20. Workshops för cirkulär ekonomi

Tranås kommun

ÅTGÄRDER PÅ STRATEGISK NIVÅ

1. Systematiskt arbete med klimat och energi
2. b) Hållbara investeringar

OMRÅDESSPECIFIKA ÅTGÄRDER

4. Fossilfria resor i organisationen
5. Fossilfri arbetspendling
7. Ökat samarbete i samhällsplaneringsprocessen
9. Trygga och sammanhängande vägar för cykel
10. a) Minskad klimatpåverkan från byggnader
12. Upphandling och strategiska inköp
15. Öka produktionen av el, värme och kyla från förnybara energikällor
16. Främja produktionen av förnybar energi
18. Ökad kunskap om jordbrukets klimatpåverkan och anpassning till ett förändrat klimat
19. a) och b) Utvecklad tillsyn för resurseffektiva företag
20. Workshops för cirkulär ekonomi

Vaggeryds kommun

ÅTGÄRDER PÅ STRATEGISK NIVÅ

1. Systematiskt arbete med klimat och energi
2. a) och b) Hållbara investeringar

OMRÅDESSPECIFIKA ÅTGÄRDER

4. Fossilfria resor i organisationen
5. Fossilfri arbetspendling
7. Ökat samarbete i samhällsplaneringsprocessen
8. Metodutveckling för samhällsplanering
10. c) Minskad klimatpåverkan från byggnader
12. Upphandling och strategiska inköp
15. Öka produktionen av el, värme och kyla från förnybara energikällor
20. Workshops för cirkulär ekonomi

Vetlanda kommun

ÅTGÄRDER PÅ STRATEGISK NIVÅ

1. Systematiskt arbete med klimat och energi
2. b) Hållbara investeringar

OMRÅDESSPECIFIKA ÅTGÄRDER

4. Fossilfria resor i organisationen
  5. Fossilfri arbetspendling
  7. Ökat samarbete i samhällsplaneringsprocessen
  9. Trygga och sammanhängande vägar för cykel
  10. a) och c) Minskad klimatpåverkan från byggnader
  11. Renovera resurs- och energieffektivt
  12. Upphandling och strategiska inköp
  15. Öka produktionen av el, värme och kyla från förnybara energikällor
  16. Främja produktionen av förnybar energi
  19. a) och b) Utvecklad tillsyn för resurseffektiva företag
  20. Workshops för cirkulär ekonomi
- Värnamo kommun

ÅTGÄRDER PÅ STRATEGISK NIVÅ

1. Systematiskt arbete med klimat och energi
2. b) Hållbara investeringar

OMRÅDESSPECIFIKA ÅTGÄRDER

4. Fossilfria resor i organisationen
5. Fossilfri arbetspendling
7. Ökat samarbete i samhällsplaneringsprocessen
9. Trygga och sammanhängande vägar för cykel
10. a) och c) Minskad klimatpåverkan från byggnader
11. Renovera resurs- och energieffektivt
12. Upphandling och strategiska inköp
15. Öka produktionen av el, värme och kyla från förnybara energikällor
16. Främja produktionen av förnybar energi
19. a) och b) Utvecklad tillsyn för resurseffektiva företag
20. Workshops för cirkulär ekonomi

Region Jönköpings län

ÅTGÄRDER PÅ STRATEGISK NIVÅ

1. Systematiskt arbete med klimat och energi
2. b) Hållbara investeringar

OMRÅDESSPECIFIKA ÅTGÄRDER

4. Fossilfria resor i organisationen
5. Fossilfri arbetspendling
6. Främja fossilfria resor och arbetspendling
7. Ökat samarbete i samhällsplaneringsprocessen
9. Trygga och sammanhängande vägar för cykel
10. a) och c) Minskad klimatpåverkan från byggnader
11. Renovera resurs- och energieffektivt
12. Upphandling och strategiska inköp
13. Workshops om upphandling
15. Öka produktionen av el, värme och kyla från förnybara energikällor
16. Främja den förnybara energiproduktionen
18. a), b) och c) Ökad kunskap om jordbrukets klimatpåverkan och energieffektiviseringsmöjligheter
20. Workshops för cirkulär ekonomi

Aneby Miljö och Vatten AB

ÅTGÄRDER PÅ STRATEGISK NIVÅ

1. Systematiskt arbete med klimat och energi

OMRÅDESSPECIFIKA ÅTGÄRDER

4. Fossilfria resor i organisationen
5. Fossilfri arbetspendling
15. Öka produktionen av el, värme och kyla från förnybara energikällor

Almi Företagspartner Jönköping AB

ÅTGÄRDER PÅ STRATEGISK NIVÅ

1. Systematiskt arbete med klimat och energi

OMRÅDESSPECIFIKA ÅTGÄRDER

21. Affärsutveckling inom hållbarhet för länets företag

Bostads AB Vätterhem

ÅTGÄRDER PÅ STRATEGISK NIVÅ

1. Systematiskt arbete med klimat och energi

OMRÅDESSPECIFIKA ÅTGÄRDER

10. c) Minskad klimatpåverkan från byggnader
11. Renovera resurs- och energieffektivt

Atteviks Bil AB

ÅTGÄRDER PÅ STRATEGISK NIVÅ

1. Systematiskt arbete med klimat och energi

Castellum

ÅTGÄRDER PÅ STRATEGISK NIVÅ

1. Systematiskt arbete med klimat och energi

OMRÅDESSPECIFIKA ÅTGÄRDER

10. c) Minskad klimatpåverkan från byggnader
11. Renovera resurs- och energieffektivt

Elmia AB

ÅTGÄRDER PÅ STRATEGISK NIVÅ

1. Systematiskt arbete med klimat och energi

OMRÅDESSPECIFIKA ÅTGÄRDER

4. Fossilfria resor i organisationen
5. Fossilfri arbetspendling
15. Öka produktionen av el, värme och kyla från förnybara energikällor

Friskis och svettis

ÅTGÄRDER PÅ STRATEGISK NIVÅ

1. Systematiskt arbete med klimat och energi

Garo

ÅTGÄRDER PÅ STRATEGISK NIVÅ

1. Systematiskt arbete med klimat och energi

HSB Göta

ÅTGÄRDER PÅ STRATEGISK NIVÅ

1. Systematiskt arbete med klimat och energi

OMRÅDESSPECIFIKA ÅTGÄRDER

10. a) och c) Minskad klimatpåverkan från byggnader

Hållbarhetsteamet

ÅTGÄRDER PÅ STRATEGISK NIVÅ

1. Systematiskt arbete med klimat och energi

OMRÅDESSPECIFIKA ÅTGÄRDER

20. Områdesspecifika åtgärder

Jönköping University

ÅTGÄRDER PÅ STRATEGISK NIVÅ

1. Systematiskt arbete med klimat och energi

Jönköping Energi AB

ÅTGÄRDER PÅ STRATEGISK NIVÅ

1. Systematiskt arbete med klimat och energi
2. b) Hållbara investeringar

OMRÅDESSPECIFIKA ÅTGÄRDER

4. Fossilfria resor i organisationen
5. Fossilfri arbetspendling
12. Upphandling och strategiska inköp
15. Öka produktionen av el, värme och kyla från förnybara energikällor
16. Främja den förnybara energiproduktionen

KnowIT (f.d. Cybercom)

ÅTGÄRDER PÅ STRATEGISK NIVÅ

1. Systematiskt arbete med klimat och energi

Lantbrukarnas Riksförbund

ÅTGÄRDER PÅ STRATEGISK NIVÅ

1. Systematiskt arbete med klimat och energi

OMRÅDESSPECIFIKA ÅTGÄRDER

17. a) och c) Ökad kunskap om skogsbrukets klimatpåverkan och anpassning till ett förändrat klimat
18. a), b) och c) Ökad kunskap om jordbrukets klimatpåverkan och energieffektiviseringsmöjligheter

Länsförsäkringar

ÅTGÄRDER PÅ STRATEGISK NIVÅ

1. Systematiskt arbete med klimat och energi
2. a) Hållbara investeringar

OMRÅDESSPECIFIKA ÅTGÄRDER

5. Fossolfri arbetspendling

Länsstyrelsen

ÅTGÄRDER PÅ STRATEGISK NIVÅ

1. Systematiskt arbete med klimat och energi
2. a) Hållbara investeringar
3. Beräkning av länets totala utsläpp

OMRÅDESSPECIFIKA ÅTGÄRDER

4. Fossolfria resor i organisationen
5. Fossolfri arbetspendling
7. Ökat samarbete i samhällsplaneringsprocessen
10. a) och c) Minskad klimatpåverkan från byggnader
12. Upphandling och strategiska inköp
13. Workshops om upphandling
15. Öka produktionen av el, värme och kyla från förnybara energikällor
17. b) och c) Ökad kunskap om skogsbrukets klimatpåverkan och anpassning efter ett förändrat klimat
18. a), b) och c) Ökad kunskap om jordbrukets klimatpåverkan och energieffektiviseringsmöjligheter
19. a), b) och c) Utvecklad tillsyn för resurseffektiva företag
20. Workshops för cirkulär ekonomi

Mullsjö Energi och Miljö AB

ÅTGÄRDER PÅ STRATEGISK NIVÅ

1. Systematiskt arbete med klimat och energi
2. b) Hållbara investeringar

OMRÅDESSPECIFIKA ÅTGÄRDER

4. Fossilfria resor i organisationen
5. Fossilfri arbetspendling
12. Upphandling och strategiska inköp
15. Öka produktionen av el, värme och kyla från förnybara energikällor
16. Främja den förnybara energiproduktionen

Nässjö Affärsverk

ÅTGÄRDER PÅ STRATEGISK NIVÅ

1. Systematiskt arbete med klimat och energi
2. b) Hållbara investeringar

OMRÅDESSPECIFIKA ÅTGÄRDER

12. Upphandling och strategiska inköp
15. Öka produktionen av el, värme och kyla från förnybara energikällor
16. Främja den förnybara energiproduktionen

OBOS Sverige AB

ÅTGÄRDER PÅ STRATEGISK NIVÅ

1. Systematiskt arbete med klimat och energi

OMRÅDESSPECIFIKA ÅTGÄRDER

4. Fossilfria resor i organisationen
5. Fossilfri arbetspendling
10. c) Minskad klimatpåverkan från byggnader

Skogsstyrelsen

ÅTGÄRDER PÅ STRATEGISK NIVÅ

1. Systematiskt arbete med klimat och energi

OMRÅDESSPECIFIKA ÅTGÄRDER

17. a) och b) Ökad kunskap om skogsbrukets klimatpåverkan och anpassning efter ett förändrat klimat

Sweco

ÅTGÄRDER PÅ STRATEGISK NIVÅ

1. Systematiskt arbete med klimat och energi

OMRÅDESSPECIFIKA ÅTGÄRDER

4. Fossilfria resor i organisationen
5. Fossilfri arbetspendling
10. c) Minskad klimatpåverkan från byggnader

Södra

ÅTGÄRDER PÅ STRATEGISK NIVÅ

1. Systematiskt arbete med klimat och energi

OMRÅDESSPECIFIKA ÅTGÄRDER

17. a), b) och c) Ökad kunskap om skogsbrukets klimatpåverkan och anpassning till ett förändrat klimat

Trafikverket

ÅTGÄRDER PÅ STRATEGISK NIVÅ

1. Systematiskt arbete med klimat och energi

OMRÅDESSPECIFIKA ÅTGÄRDER

7. Ökat samarbete i samhällsplaneringsprocessen

Tranås Energi AB

ÅTGÄRDER PÅ STRATEGISK NIVÅ

1. Systematiskt arbete med klimat och energi

OMRÅDESSPECIFIKA ÅTGÄRDER

15. Öka produktionen av el, värme och kyla från förnybara energikällor

Träcentrum

ÅTGÄRDER PÅ STRATEGISK NIVÅ

1. Systematiskt arbete med klimat och energi

OMRÅDESSPECIFIKA ÅTGÄRDER

10. a) och c) Minskad klimatpåverkan från byggnader

Länsstyrelsen
i Jönköpings län